

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Jana Číhalová

**Vliv členských států na činnost vysoké představitelky
EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku**

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Chování vysoké představitelky EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku v závislosti na členských státech vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Praze dne 19. listopadu 2013

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce JUDr. PhDr. Robertu Zbíralovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce.

Obsah

Obsah.....	4
Úvod.....	5
1. Vznik Evropské služby pro vnější činnost.....	10
1.1 Role vysoké představitelky při vytváření ESVČ.....	12
1.2 Postoje vybraných členských států.....	17
1.3 Personální obsazení a přístup států.....	20
1.4 Závěr.....	26
2. Konflikt v Libyi.....	28
2.1 Úvod.....	28
2.2 Vývoj konfliktu.....	29
2.2.1 Reakce vybraných členských států EU - principálů.....	29
2.2.2 Role EU.....	32
2.3 Role Vysoké představitelky – mohlo to dopadnout jinak?.....	36
2.4 Zhodnocení.....	38
Závěr.....	41
Bibliografie.....	45
1. Oficiální materiály EU.....	45
2. Sekundární zdroje.....	47
Abstrakt.....	53
Abstract.....	54
Klíčová slova.....	55
Key words.....	55

Úvod

Téma práce bylo vybráno z oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Už samotný vznik Evropské unie byl z velké části motivován snahou uklidnit situaci po druhé světové válce. Při vzniku EU hrály roli samozřejmě také ekonomické a obchodní důvody. Politicky však šlo o znovuzačlenění Německa do evropských struktur, a pokus o zajištění, aby k podobné válečné situaci už nemohlo dojít. Tyto rané debaty obsahovaly plán na vytvoření Evropského obranného společenství, jehož součástí už tehdy měl být institut evropského ministra obrany. Zodpovědnost byla ale přenesena na NATO a EU se na vlastní zahraniční a bezpečnostní politikou nějaký čas tolik nesoustředila. Následovaly neúspěšné Fouchetovy plány a založení Evropské politické spolupráce, která ale měla pouze konzultační charakter. Zahraniční a bezpečnostní politika sice byla na seznamu vykonávaných politik, ale její praktické fungování bylo hodnoceno kriticky. Typickým příkladem je válka v Jugoslávii. Oficiálně byla tato politika založena Maastrichtskou smlouvou, kdy tvořila její druhý pilíř. Ačkoliv byly Lisabonskou smlouvou pilíře zrušeny, zahraniční a bezpečnostní politika je i nadále vydělena a „*podléhá zvláštním pravidlům a postupům*“.¹ Tento fakt je jádrem práce, která zkoumá, jakým způsobem se členské státy (principálové) v rámci této politiky chovají a do jaké míry jsou ochotni zmocnit agenta a umožnit mu vykonávat svou smluvně danou funkci.

Dlouhodobě byla EU i ostatními státy skloňována otázka, na koho se obrátit, pokud jde o zahraniční záležitosti, kdo je právě tím „telefonním číslem“. Evropská unie se tímto zabývala při projednávání Smlouvy o Ústavě pro Evropu, kdy byl navrhnout vznik funkce „ministra pro zahraniční záležitosti“. Jak je známo, Smlouva o Ústavě pro Evropu nebyla schválena. Jedním z důvodů bylo ohrazování se vůči terminologii, kterou Smlouva používala. Existovaly domněnky, že termíny jsou příliš federalistické a mají za úkol z Evropské unie udělat stát. Tento problém vyřešila Lisabonská smlouva poměrně šalamounsky. Znění předpisů bylo z velké části ponecháno, ale názvy změněny. Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (dále jen „vysoký představitel/vysoká představitelka“) už podobné emoce nevyvolával. Lisabonská smlouva byla schválena a spolu s ní tak přišel na scénu nový aktér. Jeho práva a povinnosti byly v Lisabonské smlouvě vymezeny poměrně stručně, ale byla na něj kladena velká očekávání. Tato očekávání mohla ale být naplněna pouze tehdy, pokud by členské státy spolupracovaly a umožňovaly mu vykonávat na něj přenesené pravomoci.

¹ Článek 24 SEU, *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii* C 83. Dostupné na < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:FU> >

Jak už bylo zmíněno, práce se zabývá rolí vysokého představitele v pozici agenta a členských států v podobě principálů. Pro ilustraci průběhu jejich vzájemných vztahů byla vybrána dvě témata pro případové studie. Při každé případové studii je nejprve položena otázka, z jakého důvodu jsou principálové ochotni se vzdát části svých pravomocí. Hlavním důvodem, proč členské státy předávají moc institucím EU a jejím zástupcům je možnost účastnit se politik EU s menšími náklady, než by tyto politiky měly bez účasti EU. Mezi další patří možnost využít specialistů v institucích, rychlé schvalování předpisů a monitorování jejich plnění. Pro komplexnější pohled se práce zabývá jednou situací z oblasti interního fungování v rámci EU, konkrétně založením Evropské služby pro vnější činnost (dále jen „ESVČ“). V druhém případě je to vnější působení EU a je zkoumán průběh řešení konfliktu v Libyi.

Založení ESVČ bylo významným krokem v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Jednalo se o zcela nový útvar, který nebyl ani institucí, ani agenturou. Vytvoření jeho návrhu dostala za úkol prostřednictvím Lisabonské smlouvy nově zvolená vysoká představitelka, ale stranou samozřejmě nezůstaly ani instituce EU. Návrh schvalovala Rada za souhlasu Komise a konzultace Evropského Parlamentu. Případová studie si dává za úkol vymezit motivace jednotlivých států a jejich ochotu zapojit se do vzniku a fungování nového útvaru.

Řešení konfliktu v Libyi je ukázkou praktického fungování zahraniční a bezpečnostní politiky a zároveň prvním velkým úkolem pro ESVČ. Studie se zabývá otázkou, zda byly státy schopny jednotného postoje a zda měla vysoká představitelka proaktivní roli nebo spíše reagovala na činy států a mezinárodních organizací.

Časově se tedy práce orientuje na období po schválení Lisabonské smlouvy, kdy postupně vzniká ESVČ, až po dobu současnou, s cílem zhodnotit dopady vzniku ESVČ a dopady řešení konfliktu v Libyi.

Práce se zabývá hypotézou:

Vysoká představitelka nenaplňuje všechny pravomoci, které jí byly svěřeny Lisabonskou smlouvou.

Otázky pro zhodnocení hypotézy:

- 1. Návrh vysoké představitelky pro vznik Evropské služby pro vnější činnost byl zformulován až po zjištění zájmů členských států.*
- 2. Vysoká představitelka v případě Libye postupovala pouze se souhlasem členských států a neprováděla proaktivní politiku.*

Jako prostředek pro zkoumání obou případových studií byl vybrán racionalismus. Racionalistický přístup je jedním z dominantních směrů užívaným pro rozbor mezinárodních vztahů. Všechny racionalistické teorie jsou svou povahou pozitivistické, což znamená, že dění vysvětlují a popisují.² Racionalismus považuje zájmy států za exogenní a v čase neměnné. Racionalismus je dobrým východiskem pro použití teorie principála a agenta, protože umožňuje zkoumání tohoto vztahu ve zjednodušeném modelu, který předpokládá stálost zájmů principálů, které nový útvar neovlivňuje. Od subjektů se očekává, že se budou snažit maximalizovat své možnosti. Subjekty posuzují výhodnost jednotlivých variant a vybírají si tu, která nejlépe slouží jejich zájmům. Racionalisté neberou do úvahy vhodnost variant z hlediska jejich společenské váhy a posouzení morální přijatelnosti.³ Subjekty jsou ve svém výběru omezeny. Nevybírají si ze svého pohledu ideální řešení, ale taková, která se ideálnímu stavu nejvíce blíží.⁴

Racionalismus umožňuje zkoumat chování agentů a principálů s důrazem především na roli národních států. Hlavním předpokladem je, že státy jsou racionální aktéři. Navzájem spolupracují na základě vyjednávání, kterým se snaží dosáhnout společného cíle nebo čelit společné hrozbě.⁵ K tomuto účelu jsou ochotny převést určité pravomoci na agenty a postupovat logikou návaznosti svých činů. V případě, že obětují část svého vlivu, vzniká nový aktér, pomocí kterého je možné směřovat k vlastním cílům, který by samostatně nebyl dosažitelný. Agenti jsou viděni jako vykonavatelé mandátu poskytnutého principálem a jsou omezeni hranicemi, které jim principálové poskytnou. Tyto limity jsou kontrolovány preventivně, ve formě pravidel fungování činnosti, ale i zpětnou kontrolou.⁶ Cílem je vyrovnaná spolupráce principálů a agenta, kdy principálové poskytují dostatek vyjednávacího prostoru, který agent nezneužívá. Vytváření problémů a případné sankce nejsou vítaným efektem ani u jedné ze stran. Principálové by tím pádem neměli k ruce plně funkčního agenta a agent by nemohl hodnotně vykonávat svou činnost.⁷

² Podrobněji k pozitivistickým teoriím KRATOCHVÍL, Petr. Pozitivismus a normativismus v teorii mezinárodních vztahů: O střetu zastaralého a fiktivního. *Mezinárodní vztahy*, 2006, speciální číslo, s. 38-46.

³ Tyto okolnosti berou do úvahy konstruktivistické teorie.

⁴ POLLACK, Mark A. Rational Choice and EU Politics. *Handbook of European Politics*, 2006. s.32

⁵ RIEKER, Pernille. *EU Security Policy: Contrasting Rationalism and Social Constructivism*. Norwegian Institute of International Affairs. Oslo: NUPI, 2004. 18 s.

⁶ POLLACK, Mark A. *International Relations Theory and European Integration*. Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2000. s. 12

⁷ Podrobněji k roli principála a agenta KASSIM, Hussein; MENON Anand. The Principal-Agent Approach and the Study of the European Union: Promise Unfulfilled?. *Journal of European Public Policy*, 2003, s. 121-139.

Pokud jsou tyto domněnky aplikovány na zahraniční a bezpečnostní politiku, lze se zamyslet nad tím, zda EU tuto politiku využívá naplno. Minimálně v případě té obranné by se z racionalistického pohledu dalo pochybovat, zda je funkční. Tento argument je možno podpořit silnou rolí velkých členských států a dlouhodobými problémy při ustavování vlastních vojenských sil. Chybějící vojenské síly představují značný problém pro naplnění oněch nezvratitelných zásadních faktů, typických pro racionalistické uvažování. Racionalistickou optikou se vznik bezpečnostní politiky zdá možný, pokud by v něm státy, principálové, viděly prospěch. Příkladem by bylo, kdyby státy například došly k závěru, že by chtěly konkurovat vojenským silám, které má k dispozici USA.⁸ Prozatím se taková konkurence v kombinaci se zahraniční politikou ale nezdá být zcela funkční, což dále rozebírají jednotlivé případové studie.

Vzhledem k úzkému zaměření práce bylo množství vhodných zdrojů poměrně omezené. Bibliografii tvoří primární i sekundární zdroje. Vznik ESVČ i reakce na zásah v Libyi vedla k mnoha vyjádřením a rozhodnutím jednotlivých institucí. K fungování ESVČ jsou navíc k dispozici výroční zprávy. Práci tvoří i některé citace článků primárních smluv EU.

Sekundární zdroje jsou tvořeny knihami zabývajícími se především fungováním EU a zahraniční a bezpečnostní politiky. Důležitým zdrojem jsou také odborné články z politologických časopisů. Dále jsou to také tzv. working papery, postupně vyvíjené studie. Jako doplňkový zdroj jsou užity internetové stránky. Téma je natolik specifické, že zdroje jsou převážně cizojazyčné.

Práce začíná úvodem, který poskytuje informace nutné pro uvedení do problematiky. Vymezuje téma a zkoumané otázky. Snaží se objasnit cíl práce a metodologický postup, jímž ho má být dosaženo. Pozornost je věnována teoretickým východiskům a důvodům, proč byl zvolen právě racionalismus a teorie principála a agenta. Následuje přehled užití literatury.

Hlavní kapitoly práce obsahují dvě případové studie. První z nich se zabývá vznikem ESVČ. Nejprve je krátce vysvětleno, co je ESVČ za útvar a jak je právně ukotvena. Poté je popsán proces jejího vzniku s důrazem na aktivity vysoké představitelky. Vzhledem k tomu, že se práce zabývá vztahy principálů a agenta, jsou vysvětleny motivace tří států, Velké Británie, Německa a Francie, které jsou svou velikostí a politickou orientací předurčeny k významné roli v zahraniční a bezpečnostní politice. Od počátku existence ESVČ bylo

⁸ Podrobněji k racionalistickému přístupu k zahraniční a bezpečnostní politice EU RIEKER, Pernille. *EU Security Policy: Contrasting Rationalism and Social Constructivism*. Norwegian Institute of International Affairs. Oslo: NUPI, 2004. 18 s.

kritizováno nerovnoměrné zastoupení států. V práci je tomu věnován prostor v jedné z podkapitol, protože to podle autorky vypovídá o zájmu států o angažmá v nově vzniklém útvaru. Vznik ESVČ je na konci kapitoly dílčím způsobem shrnut.

Druhá případová studie se orientuje na konflikt v Libyi. V úvodu kapitoly je Libye velmi stručně charakterizována včetně jejího vztahu k některým členským státům, konkrétně k Německu, Velké Británii, Francii a Itálii. Pomocí popisu motivací jednotlivých států a jejich chování v případě tohoto typu konfliktů se dají odvodit očekávání, která státy od vysoké představitelky měly. Práce se snaží vymežit, zda vysoká představitelka jednala iniciativně, nebo zda se spíše orientovala podle výše zmíněných států.

V závěru jsou shrnuta fakta z předchozích kapitol za účelem zodpovězení výzkumných otázek a zhodnocení hypotézy.

1. Vznik Evropské služby pro vnější činnost

ESVČ je diplomatickým sborem EU, který byl založen na základě Lisabonské smlouvy. Je útvarem *sui genesis*, který je nezávislý na ostatních institucích, ale má odpovědnost zajistit, aby jeho činnost probíhala v souladu se všemi relevantními politikami EU. Hlavním důvodem založení ESVČ byla nejen snaha o konzistentnější přístup k zahraniční a bezpečnostní politice EU, ale také o její zviditelnění a zefektivnění.

Právní základ je přinejmenším problematický, protože Lisabonská smlouva ESVČ přímo nezakládá a nespecifikuje její úkoly a kompetence, „pouze její existenci deklaruje v paragrafech pojednávajících o vysoké představitelce (odstavec 3 čl. 27 SEU)“.⁹

„Při výkonu své funkce se vysoký představitel opírá o Evropskou službu pro vnější činnost. Tato služba působí ve spolupráci s diplomatickými službami členských států a skládá se z úředníků příslušných oddělení generálního sekretariátu Rady a Komise, jakož i z vyslaného personálu vnitrostátních diplomatických služeb. Organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost stanoví rozhodnutí Rady. Rada rozhoduje na návrh vysokého představitele po konzultaci s Evropským parlamentem a po obdržení souhlasu Komise.“

Pouhá deklarace ve výsledku znamená, že smlouva neobjasňovala vztah ESVČ k vysoké představitelce ani k ostatním relevantním sekcím institucí EU. Dále z tohoto ustanovení nevyplývalo, kým a jakým způsobem bude jmenován hlavní představitel ESVČ. Od samého počátku bylo jasné, že onen nejasně formulovaný odstavec bude zdrojem sporů mezi orgány EU a členskými státy. Jeho vágnost také vzbuzovala obavy, že činnost ESVČ nebude transparentní. Transparentnost je složité posuzovat, pokud nejsou jasně dány kompetence vysoké představitelky¹⁰, která se v rámci právních ustanovení může obrátit na jakoukoliv existující strukturu v rámci EU, její činnost není vázána pouze na ESVČ.¹¹ Zároveň ESVČ může na druhou stranu sloužit i jiným orgánům a představitelům EU.

Personální obsazení ESVČ je tvořeno ze dvou třetin původními zaměstnanci Rady a Komise, zbytek je vybrán z řad diplomatů členských zemí.¹² Jako sídlo organizace byl vybrán Brusel, protože tím dochází k nejsnadnější možné komunikaci a dosažitelnosti ostatních

⁹ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 196

¹⁰ Více k nejasně určeným pravomocem vysoké představitelky v PLEZSKA, Maciej. High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy – Analysis of the Lisbon Treaty Provisions. *Yearbook of Polish European Studies*, 2010, 81-106

¹¹ KHALIG, Urfan. *The External Action of the European Union under the Treaty of Lisbon*. Cheltenham: Edward Elgar, 2012, s. 255

¹² Podrobnější informace o personálním obsazení podává podkapitola 2.4, detailní informace poskytuje výroční zpráva *Výroční zpráva fungování ESVČ*, 2013 [online]. eeas.europa.eu, [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/library/publications/2013/3/2013_eeas_review_en.pdf>

institucí, ze kterých navíc byli, jak je výše uvedeno, i z velké části rekrutováni zaměstnanci. Předešlo se tím také složitým jednáním, při kterých by se státy EU zcela jistě o ESVČ přetahovaly podobným způsobem, jak tomu bývá u rozhodování o sídlech významných agentur. Konkrétně se budova jmenuje „Triangle building“, což jako by symbolicky vypovídalo o zakotvení ESVČ, ale významným důvodem je samozřejmě její tvar.

Hlavním úkolem vysoké představitelky bylo přesvědčit členské státy o důležitosti a využitelnosti ESVČ. Pouze pokud jsou principálové přesvědčeni o užitečnosti nového útvaru, je možné počítat s ochotou podpořit její vznik. Podpora činnosti ESVČ ze strany členských států je velmi důležitá, protože jen tak je možné něčeho dosáhnout na poli tak specifické politiky, jako je ta zahraniční a bezpečnostní. Předávání pravomocí od států spočívá v důvěře, že instituce (nebo útvary sui genesis tohoto typu) budou schopné řešit konkrétní úkoly lépe, než by to dokázaly státy samostatně. Suverenitu si státy ponechávají možností rozhodovat v rámci útvaru, případně některá rozhodnutí vetovat.¹³ Zahraniční a bezpečnostní politika byla vždy obtížně uchopitelným tématem, o jehož vedení se státy a jednotlivé instituce do určité míry přetahovaly. Nyní pod dohledem vysoké představitelky vznikalo něco, co mělo mít podobné postavení, jako měla ona na pomezí Komise a Rady.¹⁴ ESVČ byla založena jako autonomní útvar, který není přímo závislý na ani jedné z těchto institucí. To však neznamená, že by jí bylo dáno přijímat samostatné právně závazné dohody s jinými stranami. Ve schváleném návrhu jsou rozvedeny jednotlivé úrovně spolupráce, která by měla probíhat jak s Radou, tak Komisí.¹⁵ Spolupráce s Radou je vhodná z důvodu zapojení jednotlivých států a jejich přesvědčení, že ESVČ je užitečná. V praxi můžeme pozorovat velice těsné vazby na Komisi, protože v Barrosově kabinetu sedí hned tři komisaři, kteří mají na starost problematiku spadající do vnějších vztahů a se kterými je vysoká představitelka nucena úzce spolupracovat. Konkrétně jsou to mezinárodní spolupráce, humanitární pomoc a řešení krizí; rozvoj; rozšíření a politika sousedství.¹⁶

Ve zkratce byla tedy ESVČ založena k podpoře činnosti vysoké představitelky, Rady a Komise a k zajištění jejich vzájemné koherence. Jejím úkolem by také měla být podpora

¹³ RAUBE, Kolja. *The Construction of the European External Action Service: Seminar Paper*. Oslo: ARENA. 2008. s. 2

¹⁴ Více ke konfliktní pozici vysoké představitelky MARANGONI, A.: One Hat Too Many for the High Representative – Vice President? The Coherence of EU's External Policies after Lisbon. *EU External Affairs Review*, 2012. s. 4-17.

¹⁵ Viz *Návrh rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost ze dne 25. března 2010* [online]. europa.eu. [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/clis/cons_cons%282010%2908029_/con

¹⁶ CARDWELL, Paul James (ed). *EU External Relations Law and Policy in the Post-Lisbon Era*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2012, s. 145

činnosti stálého předsedy Evropské rady a předsedy Komise. Ostatní orgány také mohou v případě vhodné situace využít ESVČ. Činnost ESVČ by měla být recipročně podporována relevantními ředitelstvími Evropské komise, koordinovaně a bez rivality.

Konkrétní podoba ESVČ prošla složitým vyjednáváním na poli institucí i členských států. Tato kapitola si dává za úkol sledovat proces vytváření ESVČ, postoje vysoké představitelky a členských států a způsob nábory zaměstnanců. Interní koherence je v případě ESVČ potenciálním problémem kvůli způsobu získávání zaměstnanců, a proto je v diplomové práci věnována personálnímu obsazení ESVČ zvláštní podkapitola. Dalším důvodem pro zařazení podkapitoly je snaha sledovat motivaci členských států v zapojování se do její činnosti.

1.1 Role vysoké představitelky při vytváření ESVČ

Už před vznikem ESVČ byla dlouhodobě debatována její povaha. Nápady pro zastoupení EU po světě ve formě podobné velvyslanectvím se objevovaly už dříve, ale zásadněji se začaly probírat na konferenci v Laekenu a mezivládní konferenci, která na ni navazovala jakožto doplněk ke změnám v zahraniční a bezpečnostní politice.¹⁷ ESVČ neměla být novou institucí ani agenturou. Otázkou tedy bylo, na kterou z institucí by její činnost měla být navázána a jak by spolupráce měla probíhat. Původně se uvažovalo o silnější pozici s více nástroji. Proti tomu byla Komise v čele s José Manuelem Barrosem, který chtěl Komisi ponechat některé pravomoci.

Funkce vysokého představitele je rozložena mezi Komisi a Radu a tyto dvě instituce se tak nabízely v úvaze o podřazení ESVČ. Ve výsledku spolupracuje ESVČ především s Komisí, a to z několika důvodů. Jak už bylo uvedeno, několik komisařů má agendu úzce provázanou s náplní práce vysoké představitelky.¹⁸ Komisi byla navíc podřízena tehdejší zastoupení. S tímto názorem souhlasil i Evropský parlament, který pod vedením Elmara Broka, Guye Verhofstadta a Roberta Gualtieriho¹⁹ navrhl, aby ESVČ byla inkorporována do struktur Komise, a to včetně rozpočtových opatření.²⁰ Alternativou bylo zařadit ESVČ spíše pod činnost Rady a tím posílit její mezivládní charakter. Ve výsledku byl zvolen spíše

¹⁷ RAUBE, Kolja. *The Construction of the European External Action Service*: Seminar Paper. Oslo: ARENA. 2008, s. 11

¹⁸ Vysoká představitelka se v komentáři k výroční zprávě vyjádřila, že se dvěma z nich „spolupracuje dnes a denně“. Podrobněji *Vyjádření vysoké představitelky EU k výroční zprávě z roku 2013* [online]. consilium.europa.eu, 12. června 2013 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/p

¹⁹ Tito tři poslanci byli součástí tzv. madridského kompromisu, jsou to autoři zmiňované výroční zprávy a vysoká představitelka považuje jejich podporu za nezbytnou pro založení ESVČ.

²⁰ CARTA, Caterina. *The European Union Diplomatic Service: Ideas, Preferences and Identities*. New York, N.Y.: Routledge, 2012, s. 146

nadnárodní přístup vzhledem k příbuznosti činnosti s Komisí. Je ale potřeba zdůraznit, že ESVČ je navzdory blízké spolupráci s Komisí nezávislý útvar.

Kvůli nejasnému ukotvení ESVČ v Lisabonské smlouvě docházelo k diskuzím o jejím typu a formě. Její podoba musela být jednohlasně schválena Radou na návrh vysoké představitelky. Souhlasit musel také Parlament a Komise. Deklarace č. 15, připojená k Lisabonské smlouvě, ukládá vysoké představitele, generálnímu sekretariátu, Komisi a členským státům ihned po podepsání smlouvy začít návrh ESVČ připravovat.²¹ Bývalý vysoký představitel Javier Solana ve spolupráci s předsedou Komise José Manuelem Barrosem začal na návrhu pracovat, ale jejich snahy zbrzdilo nizozemské a francouzské „NE“ Smlouvě o Ústavě pro Evropu. Po stanovení data pro druhé referendum v Irsku se jednání znovu rozeběhla.

ESVČ nebyla v první polovině roku 2009 prioritou slovinského předsednictví, a proto k velkým pokrokům nedošlo. Slovinci na počátku o funkčnosti ESVČ nebyli přesvědčeni, a proto jí nebyla dána na programu priorit.²² Slovinské předsednictví na konci svého období vydalo zprávu a k ESVČ se vyjádřilo pouze stručně. Byla potvrzena povaha sui genesis a úzké vazby na Komisi a Radu, ne ale přímé napojení. Dále byly jen velmi mírně upřesněny zásady činnosti a financování.²³

Po slovinském předsednictví následovalo předsednictví švédské. Švédové byli v této oblasti aktivnější a organizovali setkání s představiteli členských států, kde byly řešeny jejich představy o právním ukotvení, pravomocích a personálním obsazení.²⁴ Multilaterální jednání začala hned po irském schválení Lisabonské smlouvy. Švédské předsednictví se pravidelně setkávalo s představiteli Komise a Rady a výsledkem těchto setkání byl vznik švédské zprávy o ESVČ.²⁵ Švédské předsednictví upřesnilo, že ESVČ bude mít na starosti některé geografické a tématické celky, které měl původně na starosti Sekretariát Rady a Komise. Výjimkou bude obchod, vyjednávání o rozšíření a rozvojová politika. Ve věci rozpočtu bude

²¹ Viz *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii* C 83.

²² Slovinsko z počátku nepovažovalo ESVČ za užitečný útvar, jejich názor se postupně změnil: KAJNČ LANGE, Sabina. *Slovenia and the European External Action Service*. EPC ISSUE PAPER, 2013, Číslo 73, s. 107-117.

²³ PIRIS, Jean-Claude. *The Lisbon Treaty: a Legal and Political Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 252

²⁴ MURDOCH, Zuzana. *Negotiating the European External Action Service (EEAS): Analysing the External Effects of Internal (Dis)Agreement*. University of Agder: Department of Political Science and Management, 2012. s. 8

²⁵ Viz *Zpráva předsednictví 14930/09* ze dne 23. října 2009 [online]. consilium.europa.eu, [cit. 27. října 2013]. Dostupné na < <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st14/st14930.en09.pdf>>

ESVČ koordinovat své výdaje s relevantními složkami Komise.²⁶ Evropská rada vyzvala vysokou představitelku, aby přišla s definitivní podobou do konce dubna 2010 a poskytla jí k tomu své guidelines postavené na odstavci 3 článku 27 SEU.²⁷ Tento krok byl překvapivý, protože odstavec je určen pouze pro vysokou představitelku a Evropská rada většinou určuje pouze strategická směřování. V tomto případě však usoudila, že se jedná o strategický zájem celé EU, aby byla vybudována ESVČ jako tehdy zamýšlený administrativní aparát.

Jednání COREPER pod vedením švédského předsednictví byla vnímána jako velký úspěch, protože postupným dotazováním členských států byl získán dostatek materiálu, ze kterého šlo vyvodit, jak si jednotlivé země ESVČ představují a jak najít kompromis. Ve srovnání se Švédskem bylo španělské předsednictví mírným zklamáním. Španělsko představilo tematicky široký ambiciózní program, který neokázalo naplnit. V zemi se navíc začala projevovat hospodářská krize, která se dostala do centra dění. Španělské předsednictví bylo také prvním předsednictvím podle lisabonských pravidel, což vedlo k snížené „viditelnosti“ Španělů.²⁸ Nejdůležitějším momentem předsednictví (s ohledem na ESVČ) byl tzv. madridský kompromis, kdy došlo k ujednání postojů vysoké představitelky, Komise a Parlamentu.²⁹

V době počátků vytváření svého návrhu neměla vysoká představitelka ještě k dispozici vlastní administrativní aparát a zároveň byla pod velkým tlakem států, aby začala reprezentovat EU. Vysoká představitelka proto nedostala za úkol návrh vypracovat sama, ale měla k dispozici pomoc ze strany Komise, členských států a generálního sekretariátu Rady. Vysoká představitelka proto zformovala svou poradní skupinu, které předsedala. Parlament v pozici konzultanta ale nepřizvala, protože nemá v zahraniční a bezpečnostní politice hlavní roli.³⁰ Parlament samozřejmě nereagoval s nadšením. Vyjednávání bylo složitější, než se zdálo, a proto nedošlo k zásadnějším pokrokům.

Státy se stavěly pozitivně k variantě větší síly ESVČ na úkor Komise. Je otázkou, zda to bylo kvůli domněnkám, že by ESVČ byla snadněji ovladatelná než agenda Komise.

²⁶ KLUTH, Michael; PILEGAARD, Jess. The Making of the EU's External Action Service: A Neorealist Interpretation. *European Foreign Affairs Review*, 2012, Ročník 17, Číslo 2, s. 5

²⁷ *Evropská rada, 10. a 11. prosince, Závěry* [online]. europa.eu, [cit. 5. listopadu 2013]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-09-6_cs.htm>

²⁸ MURDOCH, Zuzana. *Negotiating the European External Action Service (EEAS): Analysing the External Effects of Internal (Dis)Agreement*. University of Agder: Department of Political Science and Management, 2012. s. 11

²⁹ Podrobněji k madridskému kompromisu KOVACHEVA, Ralitsa. *The Madrid Compromise Unblocked the Establishment of the European Diplomatic Service* [online]. euinside.eu, 11. července 2011 [cit. 16. října 2013]. Dostupné na <<http://www.euinside.eu/en/news/madrid-compromise-unblock-the-establishment-of-a-european-diplomat>>

³⁰ ERKELENS, Leendert; BLOCKMANS, Steven. *Setting up the European External Action Service: An Institutional Act of Balance*. Haag: T.M.C. Asser Instituut, 2012. s. 259

Vysoká představitelka proto pověřila Poula Skytteho Christoffersena, aby přišel s návrhem postaveným na původních návrzích COREPER.³¹ Ashtonová vyjednávala především s Komisí ohledně pravomocí ESVČ. Hlavními otázkami byl způsob jmenování vyslanců za EU, vymezení jejich povinností a rozdělení kompetencí mezi nimi. Po schválení návrhu ze strany Rady přišel Parlament s pohrůzkou, že pokud nebudou jejich připomínky brány v potaz, neschválí ESVČ finanční rámec. Jejich snaha se také dala chápat jako pokus o větší komunitarizaci společné zahraniční a bezpečnostní politiky a zvýšení politické odpovědnosti subjektů.

Ashtonová na toto varování nereagovala a na konci března 2010 předložila návrh, který byl postavený na guidelines Evropské rady³². Guidelines byly podrobné, zahrnovaly náplň práce ESVČ, její právní status, způsob náboru zaměstnanců, vazby na diplomaty členských zemí a delegace EU do nečlenských zemí. Začleňovaly ESVČ také do institucionální struktury a daly její služby k dispozici nejen vysoké představitelce, ale i Komisi, Radě a ostatním orgánům pro logistické a administrativní záležitosti. Důležitým prvkem bylo také přenesení některých pravomocí na ESVČ ze strany Komise a Rady, které daly vysoké představitelce zodpovědnost za některé oblasti. Byl projektován model spolupráce mezi jednotlivými komisaři a ESVČ. ESVČ měla mít na starost plánování a o praktickém využití těchto plánů měla vysoká představitelka jednat s komisařem, jehož portfolio problematiku zahrnuje. Konečné rozhodnutí by prováděla Komise.³³ To z ESVČ dělá oddělený subjekt, který ale na chování Komise není právě nezávislý.

Návrh vzbudil výrazné reakce ze strany Evropského parlamentu a členských států. Parlament vyjádřil nespokojenost s nedostatkem politické zodpovědnosti, způsobem výběru zaměstnanců, možnostem zástupu vysoké představitelky, pokud by se nemohla zúčastnit schůzky, a především výhradu ohledně finanční a rozpočtové zodpovědnosti.³⁴ Vzhledem k tomu, že se Parlament v této oblasti podílí pouze na schvalování návrhů a schvalování rozpočtu, lze zde vidět jasná snaha ponechat si alespoň minimální kontrolu. Evropský parlament nakonec během madridského kompromisu prosadil, aby 60% zaměstnanců ESVČ

³¹ HELWIG, Niklas. EU Foreign Policy and the High Representative's Capability-Expectations Gap: A question of Political Will. *European Foreign Affairs Review*, 2013, Ročník 18, Číslo 2, s. 12

³² *Návrh rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost ze dne 25. března 2010* [online]. europa.eu. [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cls/cons_cons%282010%2908029_/con

³³ ERKELENS, Leendert; BLOCKMANS, Steven. *Setting up the European External Action Service: An Institutional Act of Balance*. Haag: T.M.C. Asser Instituut, 2012. s. 261

³⁴ KHALIG, Urfan. *The External Action of the European Union under the Treaty of Lisbon*. Cheltenham: Edward Elgar, 2012, s. 256

bylo tvořeno již stávajícími unijními zaměstnanci, aby nedošlo k ovládnutí ESVČ členskými státy.³⁵ Některé pravomoci si i nadále udržela Komise, a to především v oblasti politiky sousedství a rozvojové politiky, ale DG RELEX bylo ESVČ zcela převzato. K tomu, aby ESVČ dobře fungovala, je nutná koordinace s diplomatickými misemi členských států, generálním sekretariátem Rady a také jednotlivými složkami Komise.

Společně s návrhem byly přijaty také tři paralelní legislativní návrhy týkající se finanční stránky a zaměstnanců a byl přijat počáteční rozpočet. Parlament nakonec návrh schválil v červnu 2010, pro hlasovalo 549 poslanců, proti 78 a nezúčastnilo se 17 poslanců.³⁶ Celkově proces trval půl roku, což je nebyvale rychlé. Samozřejmě to vzbuzuje určité pochybnosti. Mohlo být tento nový útvar typu *sui genesis* vůbec tak rychle funkční? Odpověď dává reakce na konflikt v Libyi, který rozebírá další kapitola.

I při zahájení činnosti ESVČ nebylo zcela jasné, jakou pozici ESVČ vlastně má. Společná zahraniční a bezpečnostní politika je specifická oblast, kde mají členské státy silnější pozici, než je obvyklé. Pro Komisi jakožto supranacionální orgán mohlo proto být zklamáním, že místo rozšíření pravomocí DG RELEX je zakládán jiný subjekt, nad kterým nemusí mít zcela kontrolu. Ze strany Parlamentu vznikaly obavy, že tento subjekt bez jasné definice se může stát specifickým nezávislým útvarem někde mezi Komisí a Radou, na který nepůjdou užít tradiční nástroje.

ESVČ se stala úzkým spolupracovníkem Komise. Bylo zajímavé studovat *mission letters* (=definování úkolů), které rozesílal předseda Komise Barroso. Třem komisařům, kteří měli u funkce hvězdičku, zaslal dokument, který je mimo jiné zavazoval k úzké spolupráci s vysokou představitelkou.³⁷ Dokument pro samotnou představitelku spolupráci *vice versa* neurčoval. Celkově se k funkci místopředsedkyně Komise příliš nevyjadřoval, zdůrazňoval pouze kolegiálníitu. Oslabením funkce vysoké představitelky bylo odejmutí politiky sousedství, která byla přidělena českému komisaři Fülemu, který dostal za úkol ztraktivnit pozici zemí, pro která se nechystají přístupová jednání. Komise dále jednala o překrývajících se portfoliích a byla mezi ně zařazena i ekonomika a měna a obchod. Předsedající této podskupiny se stala právě vysoká představitelka, což lze brát jako posílení její autority. Je logickou volbou, jde o

³⁵ KOVACHEVA, Ralitsa. *The Madrid Compromise Unblocked the Establishment of the European Diplomatic Service* [online]. euinside.eu, 11. července 2011 [cit. 16. října 2013].

³⁶ WHITMAN, Richard. *The Rise of the European External Action Service: Putting the Strategy into EU Diplomacy?* [online]. Global Governance: Political Authority in Transition (příspěvek na konferenci), 16. března 2011 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <http://euce.org/eusa/2011/papers/81_whitman.pdf>, s. 10

³⁷ Srovnej *Mission letters předsedy Evropské komise Barrosa* [online]. ec.europa.eu. [cit. 30. října 2013].

místopředsedkyni zaměřenou na vnější vztahy a její jmenování je oficiálním potvrzením tohoto faktu. Na druhou stranu si předseda Komise vyhrazuje právo účastnit se kterékoliv schůzky, které v tom případě předsedá, čímž její pozici oslabuje. Na všech dílčích jednáních je přítomen jeho Kabinet.³⁸ Je tedy otázkou, do jaké míry má vysoká představitelka šanci jednání ovlivňovat a co je vlastně náplní její práce.

Vysoká představitelka by dále měla mít k dispozici experty na konkrétní témata i země, protože sama kvůli svému pracovnímu vyčerpání nemá šanci podrobně sledovat veškeré dění. Vysoká představitelka má také k dispozici větší kabinet než komisaři, aby komunikace s ESVČ probíhala efektivně a vysoká představitelka měla dostatečné administrativní zázemí.³⁹ Získala mnoho povinností, ale to neznamená, že by byla zodpovědná za celou unijní vnější politiku, má spíše koordinační funkci.

Vysoká představitelka dostala za úkol zmodernizovat současné zastoupení EU a najít jejich vyhovující formu. Otázkou je, zda se bude snažit dosáhnout náplně práce podobné zastoupením členských států, s obavou, jestli by nedošlo k překrývání jejich činnosti, nebo zda se je bude snažit spíše doplnit. Logickým vyústěním by se zdálo převzetí části práce národních zastoupení, především těch, která jsou pro státy finančně náročná. Nabízí se například konzulární činnost, často prováděná v místech velmi vzdálených od Evropy. V těchto případech by se vyplatilo jedno centrum, které by mohlo vydávat víza jménem všech zemí, čímž by došlo k ušetření nákladů. Tato varianta je ale těžko představitelná u zemí s velkou politickou vahou a významem pro členské státy.

ESVČ byla oficiálně založena k 1. 1. 2011, což nebyl právě klidný rok. Události arabského jara byly první velkou zkouškou, ve které měla Evropská služba pro vnější činnost uspět. Proto je další velká kapitola práce věnována řešení krize v Libyi.

1.2 Postoje vybraných členských států

Tato podkapitola se postupně zabývá názory tří nejvýraznějších států, Francie, Německa a Velké Británie a případnými reakcemi vysoké představitelky na ně.⁴⁰ Tyto tři státy stály po celou dobu v centru dění vzhledem k jejich významu, který byl vysokou představitelkou při formování Evropské služby pro vnější činnost zohledněn.

³⁸ ERKELENS, Leendert; BLOCKMANS, Steven. *Setting up the European External Action Service: An Institutional Act of Balance*. Haag: T.M.C. Asser Instituut, 2012. s. 7

³⁹ WHITMAN, Richard. *The Rise of the European External Action Service: Putting the Strategy into EU Diplomacy?* [online]. Global Governance: Political Authority in Transition (příspěvek na konferenci), 16. března 2011 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <http://euce.org/eusa/2011/papers/81_whitman.pdf>. s. 17

⁴⁰ Podrobněji k ostatním státům BALFOUR, Rosa (ed); RAIK, Kristi (ed). *The European External Action Service and National Diplomacies*. *European Policy Centre*, Číslo 73. 187 s.

Francie se dlouhodobě snaží o výraznější roli EU na poli zahraniční a bezpečnostní politiky. Přesněji by od EU potřebovala vybudovat „pódium“, v rámci kterého by mohla v problematikách důležitých pro Francii vystupovat. Francie byla nejhlasitějším příznivcem nápadu založit Evropskou službu pro vnější činnost a měla s ní velké plány, kdy by se mohla angažovat ve větším měřítku než „pouze“ francouzském.

Velkým příznivcem ESVČ byl Nicolas Sarkozy, který tvrdil, že k tomu, aby Francie zůstala velmocí, „potřebuje silné evropské politické a diplomatické zázemí“.⁴¹ ESVČ měla zajišťovat lepší koherenci, koordinaci a také publicitu pro evropské kroky.

Po několika letech fungování ESVČ jsou k dispozici názory k jejímu fungování. Francie vidí rezervy v nedostatečně výrazné roli a strategickém plánování, což je vzhledem k francouzské představě robustnější zahraniční a bezpečnostní politiky logické. Zároveň považuje vlastní diplomatický sbor za velice kvalitní a důležitý, je to druhý nejčetnější sbor na světě hned po USA.⁴² I nadále se stará o své priority, udržuje bilaterální vztahy s jinými důležitými státy, například Čínou a Ruskem, ale uvědomuje si, že k dosažení stejné vážnosti, jakou mají tyto státy, jí chybí váha, kterou by ráda získala právě pomocí Evropské unie. Pro Francii se toho vznikem ESVČ moc nezměnilo, protože služba je spíše brána jako nová platforma pro prosazování francouzských zájmů.

Německo je otevřené posilování evropské spolupráce, pokud bude probíhat „podle zásad efektivní multilaterální spolupráce“.⁴³ Podporovalo proto vznik ESVČ od samého procesu vzniku. Je to velká hospodářsky vyspělá země, která je dlouhodobě proevropská a nevidí v ESVČ hrozbu pro vlastní ministerstvo zahraničí, potažmo diplomacii.

Jeden z anonymních německých respondentů studie ohledně postojů jednotlivých členských států k ESVČ uvedl, že úřad vysokého představitele nemůže být vykonáván metodou „krizového managementu pomocí cestovní agentury“⁴⁴, čímž narážel na předchozího vysokého představitele. Javier Solana fungoval podle starých pravidel, která této pozici neposkytovala takové pravomoci, jaké má dnes. Znamená na to, že Německo ve změnách po Lisabonské smlouvě vidělo možnost, jak by agent mohl zefektivnit své fungování, a proto podporovalo změny.

⁴¹ PERTUSOT, Vivien. *France and the EEAS: A Give-and-Take Relationship*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2012, s. 8

⁴² Podrobněji v podkapitole 2.4 Personální zastoupení a přístup států

⁴³ MÖLLER, Almut; RAPPOLD, Julian. *From Co-founder to Wait-and-See: Germany's Policy on the European External Action Service*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2012, s. 17

⁴⁴ ADEBAHR, Cornelius. *The European External Action Service and National Diplomacies*. *EPC ISSUE PAPER*, 2013, Číslo 73, s. 15

Německo bylo ze začátku velmi aktivním členem při vyjednávání možného vzniku ESVČ. Dalších deset let trvalo, než ESVČ skutečně započala činnost, a v té době už její existence nebyla vysoko na žebříčku priorit.⁴⁵ Německo se zabývalo především krizí eura a finančními následky, které z ní vyplývají.

V Německu samotný vznik přílišný zájem nezbudil. Možná jedinou věcí, kterou si Německo skutečně pohlídalo, bylo personální obsazení na vyšších pozicích, což bylo splněno dosazením Helgy Schmidtové na vysokou manažerskou pozici. Existovaly obavy z britské nadvlády, a proto chtělo Německo mít zástupce ve vyšších strukturách a obsadit samozřejmě i část těch nižších. Německo považovalo za důležité, aby se ESVČ nestala pouze další sítí velvyslanectví, ale aby docházelo ke koordinaci, která by sloužila k efektivní spolupráci. ESVČ se ale vytratila ze zájmů německých politiků a diplomatů a vzhledem ke své velikosti je Německo napříč všemi úrovněmi pracovních míst reprezentováno poměrně málo pracovníky. Zvolilo spíše vyčkávací pozici, jakým způsobem se ESVČ osvědčí.

Německo je ekonomicky silná země, která si udržuje úzké vztahy se svými obchodními partnery, a proto je pravděpodobné, že se bude i nadále snažit udržet silná bilaterální partnerství, která by mohla být podpořena spoluprací i na evropské úrovni. Bylo by ochotné souhlasit s přenesením konzulárních pravomocí na diplomatický sbor ESVČ, ale zároveň by vyžadovalo, aby z toho neplynuly příliš velké náklady.⁴⁶ Německo je velkým plátcem do evropského rozpočtu, a kdyby mělo „platit“ za konzulární politiku ostatních (především menších) států, nepovažovalo by to za optimální pro stát.

Velká Británie jako obvykle zaujala mírně rebelský postoj nebo se spíš tímto směrem měla potřebu vyjádřit. Konkrétně řekl britský ministr zahraničí, že se Velká Británie „nikdy nevzdá své suverénní diplomatické služby, která jako jediná dokáže bojovat za zájmy země“.⁴⁷ Reálně si Velká Británie chce ponechat určitou suverenitu a preferuje mezivládní principy, což ale neznamená, že s činností ESVČ nesouhlasí. Považuje za možné zvýšení kreditu EU jako celku tím, že by se modernizovala a otvírala zastoupení, což ale nemá ovlivnit fungování britské diplomacie. Velká Británie dále zdůrazňuje rozdíly mezi vlastním a evropským zastoupením, význam ESVČ ale vidí. William Hague, ministr zahraničí,

⁴⁵ Srovnej rozdílné názory na zapojení Německa ADEBAHR, Cornelius. *The 'Good Europeans': Germany and the European External Action Service*. EPC ISSUE PAPER, 2013, Číslo 73, s. 23-32. a MÖLLER, Almut; RAPPOLD, Julian. *From Co-founder to Wait-and-See: Germany's policy on the European External Action Service*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2012, s. 9-13.

⁴⁶ ADEBAHR, Cornelius. *The European External Action Service and National Diplomacies*. EPC ISSUE PAPER, 2013, Číslo 73, s. 26

⁴⁷ BURKE, Edward. *Deliberate 'Spoiler' or Misunderstood Pragmatist? Britain and the European External Action Service*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2012, s. 19

konkrétně doufá, že ta evropská „využijí společné váhy členských států k prosazování lidských práv a demokracie“.⁴⁸

Po několika letech fungování ESVČ se Velká Británie přimlouvá za srozumitelněji definované úkoly a dostatečné nástroje k jejich provádění. Velká Británie se také ohrazovala vůči vyjadřování jednotlivých zastoupení, která měla reprezentovat celou EU. Chtěla, aby bylo vždy přesně definováno, jestli za prohlášením stojí EU jakožto organizace, členské státy nebo jejich část. Také protestovala proti vyjadřování EU v multilaterálních organizacích.⁴⁹ Velká Británie je v zajímavé pozici, protože hlava ESVČ je Angličanka. Roku 2012 unikl z německého ministerstva zahraničí dokument, ve kterém Německo a Francie vyjadřovaly obavy z britské „nadvlády“ v ESVČ.⁵⁰ Tyto obavy se prozatím nepotvrdily.

Ashtonová tvrdí, že ESVČ by měla být propojením politického a ekonomického aspektu, čímž ale u Britů naráží. Navíc obchod je hájenou oblastí Komise. Je ale pravdou, že nedostatečné diplomatické zázemí se projevovalo jako slabina EU například při vyjednávání v rámci WTO, takže prostor pro vybudování takového tělesa tu rozhodně je.⁵¹ Velká Británie podporuje ESVČ také v oblasti krizového managementu a humanitární pomoci, pokud bude dobře koordinována s činností Komise.

1.3 Personální obsazení a přístup států

Nábor zaměstnanců probíhal pod dohledem vysoké představitelky a pracovníci byli rekrutováni z řad Komise, sekretariátu Rady a členských států. Samozřejmě nutností bylo nalezení zaměstnanců s potřebnou kvalifikací, ale také pokud možno dosažení vyrovnaného poměru mužů a žen a příslušníků členských států. Na počátku existence byla ESVČ vytvořena ze zhruba 400 pracovníků sekretariátu Rady, 1 100 pracovníků Komise a dalších 100 plánovaných postů.⁵² Jednotlivé státy začaly navrhovat své vlastní diplomaty a zástupce. Tato pracovní místa, obzvláště v důležitých místech, jsou státy vnímána jako znak prestiže. Každá země proto začala aktivně lobovat za své kandidáty.

V nejužším vedení ESVČ jsou v současné době vysoká představitelka Ashtonová a správní rada ESVČ v zastoupení výkonného generálního tajemníka Pierra Vikomta (Francie),

⁴⁸ CARTA, Caterina; WHITMAN, Richard. The European External Action Service and National Diplomacies. *EPC ISSUE PAPER*, 2013, Číslo 73, s. 141

⁴⁹ BURKE, Edward. *Deliberate 'Spoiler' or Misunderstood Pragmatist? Britain and the European External Action Service*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2012, s. 20

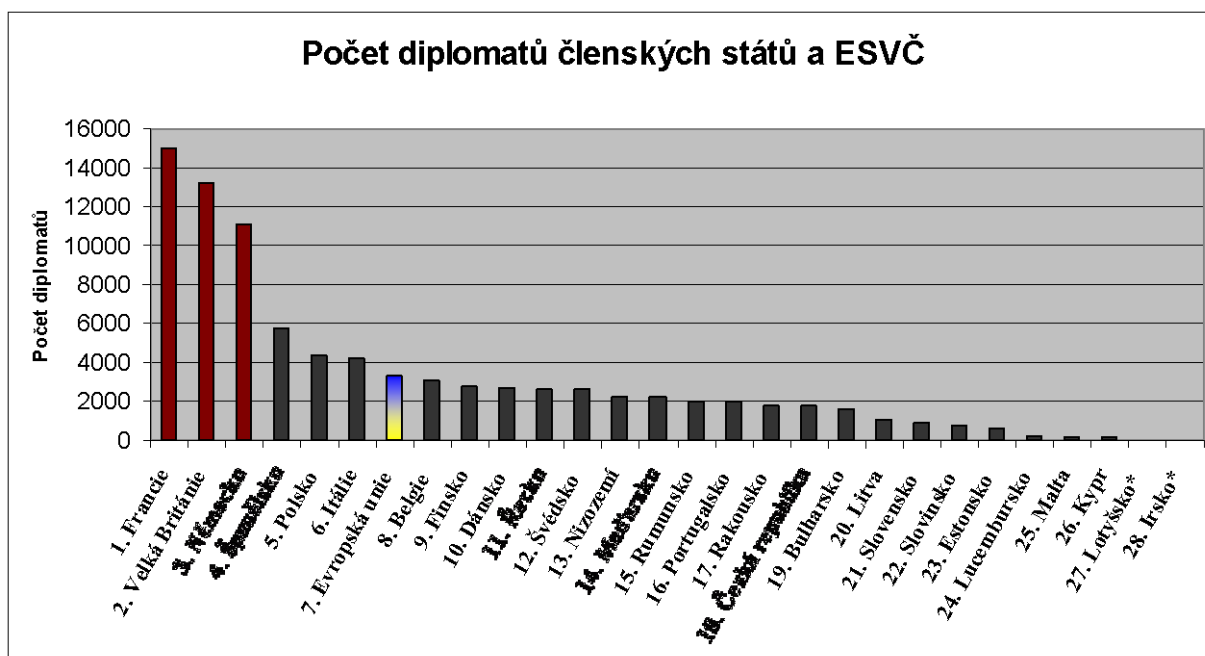
⁵⁰ CARTA, Caterina; WHITMAN, Richard. The European External Action Service and National Diplomacies. *EPC ISSUE PAPER*, 2013, Číslo 73, s. 143

⁵¹ Podrobněji k vývoji vztahů EU a WTO Sekretariát WTO. *Trade policy Review: European Union*. WTO, 2013. 252 s.

⁵² CARTA, Caterina. *The European Union Diplomatic Service: ideas, preferences and identities*. New York, N.Y.: Routledge, 2012, s. 154

vrchního ředitele Davida O'Sullivan (Velká Británie), náměstkyně generálního tajemníka pro politické záležitosti Helgy Schmidtové (Německo) a náměstka generálního tajemníka pro interinstitucionální záležitosti Macieje Popowského (Polsko). Na vysokých manažerských pozicích je dalších 11 osob, konkrétně 2 zástupci Švédska, Brit, Francouz, Němec, Ital, Rumun, Slovák, Řekyně, Belgičan, Holanďan a Finka.⁵³ Ze zemí, které jsou v EU kratší dobu, se na takto vysokou pozici dostali pouze zástupci Slovenska a Rumunska.

Jak vyplývá z následující tabulky, ESVČ se nestává přehnaně velkou organizací, má podstatně méně zaměstnanců než 3 ministerstva zahraničí podrobněji zkoumaných členských států a také dalších tří států (Španělsko, Polsko a Itálie), jejichž početnost se dá oproti ostatním státům vysvětlit jejich velikostí.

Zdroj: Autorka, data převzata z ADLER-NEISSEN, Rebecca. Europe's New Diplomats: Symbolic Power, the Diplomatic Field and the EU's External Action Service. *Review of International Studies*, 2014, nadcházející vydání, s. 13⁵⁴

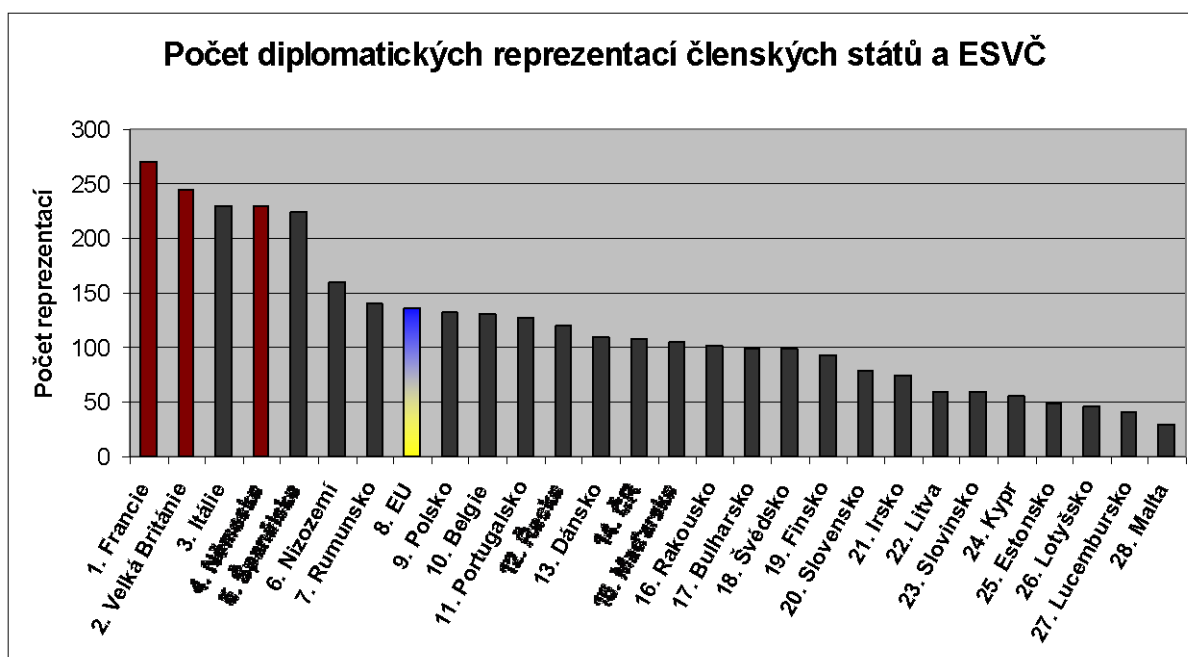
Má dokonce i méně diplomatických misí a konzulátů než několik členských států, ale i tak má zastoupení v některých zemích a institucích, ve kterých ho tyto členské státy nemají.⁵⁵

⁵³ *Evropská služba pro vnější činnost* [online]. eeas.europa.eu, [cit. 2. října 2013]. Dostupné na < http://www.eeas.europa.eu/background/organisation/index_cs.htm>.

⁵⁴ Hvězdičky u Irsku a Lotyšska znamenají neposkytnutá data.

⁵⁵ Podrobněji k zastoupení ESVČ ve světě *Výroční zpráva fungování ESVČ*, 2013 [online]. eeas.europa.eu, [cit. 29. října 2013]. Dostupné na < http://eeas.europa.eu/library/publications/2013/3/2013_eas_review_en.pdf >

Z následující tabulky vyplývá, že v čele v počtu diplomatických misí je opět Francie, následovaná Velkou Británií. Německo je v tomto případě na podobné úrovni jako třetí Itálie.

Zdroj: Autorka, data převzata z ADLER-NEISSEN, Rebecca. Europe's New Diplomats: Symbolic Power, the Diplomatic Field and the EU's External Action Service. *Review of International Studies*, 2014, nadcházející vydání, s. 14

Už z tabulky můžeme částečně vyvodit názory tří zkoumaných států pro založení ESVČ. Tyto tři státy mají fungující síť diplomatických zastoupení, kterých by se za žádných okolností nevzdaly. ESVČ jim však může poskytnout jiné výhody, ze kterých by rády těžily. Proto ESVČ podporují, ale ne na úkor vlastní reprezentace. Pokud se místa zastoupení kryjí, mohou použít evropské diplomaty pro získávání informací. EU může od diplomacie členských států čerpat informace pro rozvíjení obchodu nebo udělování humanitární pomoci. Co se počtu zastoupení týče, je důležité si uvědomit, že jednotlivé členské státy mají zastoupení i v ostatních členských státech, což ESVČ logicky nemá. Nedávalo by to smysl vzhledem k jejich propojení v institucích EU.

Menší státy se ozvaly se proti nedostatečnému obsazení států, které k EU přistoupily později. Francie, Velká Británie a Německo jsou sice země s nejširší základnou diplomatů a největší orientací na zahraniční a bezpečnostní politiku, ale menší státy se obávaly úplného „převálcování“ většími státy. Nejprve se proti tomuto faktu ohradily státy Visegrádské čtyřky, které vydaly prohlášení, že nedostatečné zastoupení do tvorby a implementace by mohlo

u států vyvolat ztrátu zájmu o zahraniční a bezpečnostní politiku a zvětšit propast mezi EU a národními politikami. K tomuto prohlášení se připojilo hned 11 dalších menších členských států.⁵⁶ Proto se menší státy snažily prosadit kvóty pro jednotlivé země. Tento návrh nebyl průchodný, podařil se prosadit pouze závazek vysoké představitelky brát v úvahu jednotlivé geografické celky.⁵⁷ Menší státy se také snažily prosadit otevřená přijímací řízení, kde by bylo rozhodováno čistě podle schopností a předpokladů kandidátů. Je otázkou, do jaké míry se u množství vybraných francouzských, britských a německých kandidátů jedná o politické rozhodnutí. Může to být jednoduše způsobeno faktem, že pochází ze zemí s největší zkušeností a možností výběru kandidátů pro jednotlivá řízení.

Asymetrie ve jmenování se projevila už od samého začátku. Baronka Ashtonová to obhajovala faktem, že zástupci menších členských států se nejčastěji hlásí o tytéž pozice a konkurují si tak navzájem.⁵⁸ Většinou jsou to posty, se kterými mají tyto členské státy určitou spojitost a zkušenost. Exotičtější a vzdálenější místa jsou obsazována zpravidla kandidáty ze zemí, které mají větší diplomatické zázemí, a tím pádem prostor pro větší specifikaci svých zaměstnanců. Tyto posty jsou obsazovány také původními zaměstnanci institucí EU.

Menší státy se také přimlouvaly za podřazení konzulární pomoci pod úřady ESVČ. Tento bod je stále v jednání a bude přezkoumán podle reportu o činnosti ESVČ.⁵⁹ Prozatím je nejhlasitějším odpůrcem Velká Británie, která by tyto služby chtěla nadále nabízet svým občanům sama, a Německo, které vyjádřilo obavy z finančních nákladů.

Pro shrnutí, při obsazování míst v ESVČ se bere v úvahu hned několik faktorů. Kandidáti musí samozřejmě mít dostatečné vzdělání a zkušenosti. V úvahu se bere jejich země původu a pohlaví. Je samozřejmé, že státy, které mají v konkrétní zemi své zájmy, se budou snažit na místo prosadit vlastního kandidáta.

Pokud se podíváme na tabulky obsazení zemí v ESVČ⁶⁰, je nejprve nutné vyjasnit jednotlivé sloupce. V ESVČ jsou různé kategorie postů. První sloupec vyjadřuje počet administrátorů – manažerské pozice, druhý počet asistentů a třetí počet kontaktních agentů. Sloupce jsou seřazeny podle míry důležitosti pracovních míst.

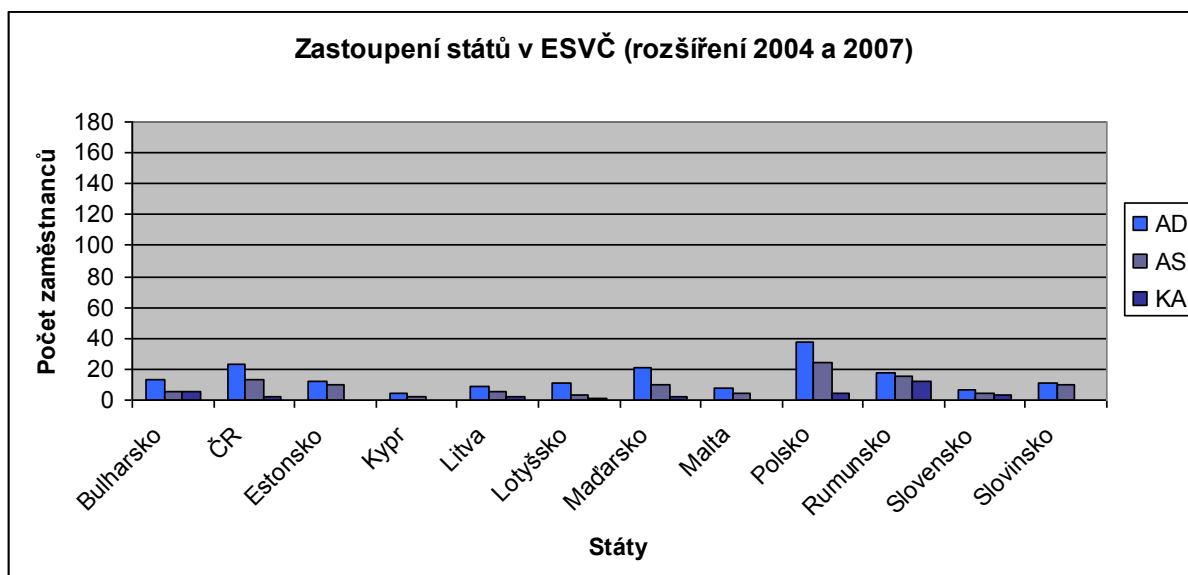
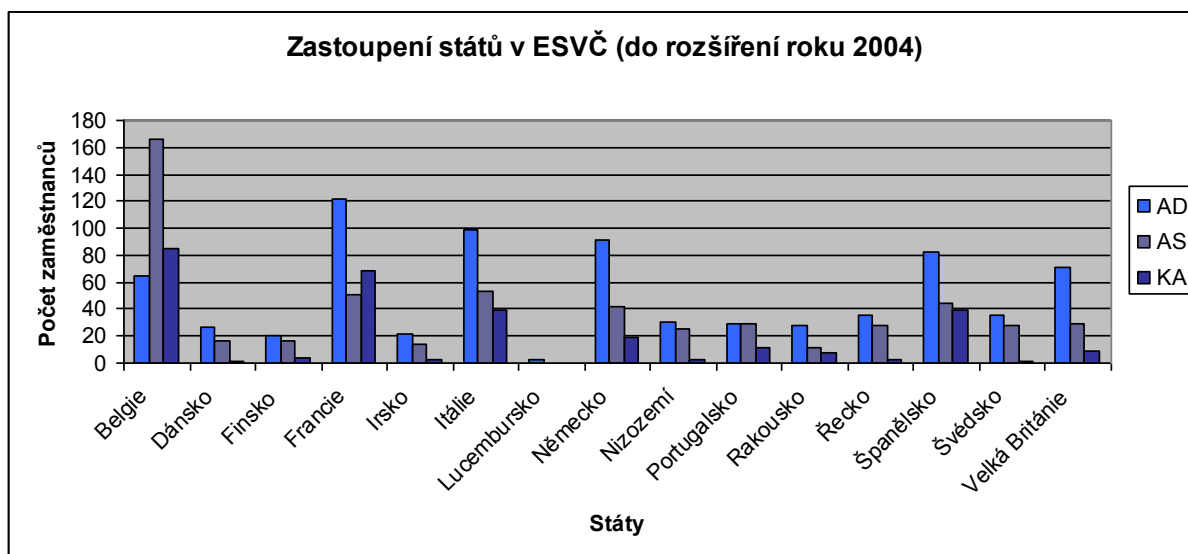
⁵⁶ Viz RETTMAN, Andrew. *New EU States make Bid for more diplomatic Clout* [online]. euobserver.com, 10. března 2010 [cit. 1. října 2013]. Dostupné na <<http://euobserver.com/institutional/29651>>.

⁵⁷ BINDI, Federiga. *One Year On: Assessing the European Foreign Policy and the European External Action Service*. *Brown Journal of World Affairs*, 2011, Ročník XVII, Číslo II, s. 131

⁵⁸ RETTMAN, Andrew. *New EU states make bid for more diplomatic clout* [online]. euobserver.com, 10. března 2010 [cit. 1. října 2013]. Dostupné na <<http://euobserver.com/institutional/29651>>.

⁵⁹ Ve výroční zprávě je uvedeno, že se o řešení stále uvažuje, ale prozatím ESVČ nedisponuje dostatečnými prostředky a zázemím.

⁶⁰ Srovnej se staršími daty, kdy nověji přistoupivší státy byly reprezentovány méně: FORMUSZEWICZ Ryszarda; LISZCZYK, Dorota. *The Staffing Policy of the European External Action Service - Stocktaking Ahead of the 2013 Review*. *The Polish Quarterly of International Affairs*, 2013, Číslo 1, s. 146-147

Zdroj: Autorka, data převzata z *Výroční zpráva fungování ESVČ, 2013*. Dostupné na <
http://eeas.europa.eu/library/publications/2013/3/2013_eeas_review_en.pdf>

Nejvyšší dílčí sloupec ze všech patří Belgii. Belgie není velmocí v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Výška sloupce je způsobená sídlem institucí EU a typem pozice. Jak už bylo uvedeno, velké procento pracovníků ESVČ bylo přesunuto do nového útvaru z institucí EU, kde jsou belgičtí úředníci velmi hojně zastoupeni.

Nejen celkové statistiky jsou v souvislosti s ESVČ zajímavé. Diskuze vyvolala i některá jmenování důležitých představitelů ESVČ. Jedním z nejvýraznějších bylo jmenování Joãa Vale de Almeidy vedoucím delegace v USA. Jde o bývalého vedoucího kabinetu Barrosa

a bývalého ředitele DG RELEX, což svádí k úvahám, zda to není snaha předsedy Komise získat „informátora“ na tak důležité pozici. Dalším problémem je, že se na pozici měli hlásit lépe kvalifikovaní kandidáti, členské státy nedostaly šanci se vyjádřit a bez jejich kontroly byl jmenován Barrosův člověk na jeden z nejdůležitějších postů. V reakci na jmenování napsali britský a švédský ministr zahraničí vysoké představitelce dopis, který ji vyzýval k transparentnějšímu způsobu výběru kandidátů.⁶¹ Kritizován byl výběr lidí především z okolí Komise, kteří neměli pravé diplomatické zkušenosti. Vysoká představitelka na dopis reagovala snahou uzpůsobit podmínky a vybírat přijatelnější kandidáty. Obavy o národnostní vyváženost však přetrvávají. Nespokojenost vyjádřil i Evropský parlament. Například došlo ke sporu ohledně vedoucího delegace v Tokiu. Vysoká představitelka neschválila rakouského kandidáta a Parlament žádal na toto téma debatu, ale vysoká představitelka taková jednání odmítla.⁶² Dalším případem, kdy vysoká představitelka výrazně stála za svým názorem, bylo při jmenování krizového manažera. Vysoká představitelka považuje ESVČ za prostředek pro pomoc státům ve složitých situacích, jak bude podrobněji rozvedeno v další kapitole o Libyi. Ve vedení ředitelství pro krizovou pomoc je italský lékař, kterého Ashtonová jmenovala navzdory přáním některých států. Stalo se tak poté, co ho osobně viděla pomáhat po katastrofě na Haiti, dokonce přímo vytvořila místo jemu šité na míru. Tento krok nebyl vítán ani Komisí, které ho brala jako nesystémový vzhledem k existenci ECHO.⁶³

Obsazování vedoucích pozic delegací v zahraničí, obzvláště těch atraktivních a důležitých, se stalo prestižní záležitostí. Proto je v této kategorii velmi ostře sledováno, zda je jejich obsazování spravedlivé. Až roku 2012 se začal poměr aspoň částečně vyrovnávat. Jak už bylo zmíněno, je otázkou, jestli je nižší počet úspěšných kandidátů z nověji přistoupivších států způsoben nedostatečně kvalifikovanými kandidáty, nebo snahou větších a „starších“ států prosadit své zástupce. Pravděpodobně jde o kombinaci obou faktorů. Tohoto problému se nedávno dotkla vysoká představitelka, která pozitivně hodnotila procentuální zvýšení u států, které přistoupily v letech 2004 a 2007. Tento trend by měl podle ní i nadále pokračovat.⁶⁴

⁶¹ Viz ADLER-NEISSEN, Rebecca. Europe's New Diplomats: Symbolic Power, the Diplomatic Field and the EU's External Action Service. *Review of International Studies*, 2014, nadcházející vydání, s. 21

⁶² VARA, Juan Santos. The Establishment of the European External Action Service: The EU in Search of a Stronger Role on the International Stage. *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, 2011, Ročník 7, s. 115

⁶³ SMITH, Michael E. The European External Action Service and the Security-Development Nexus: Organising for Effectiveness or Incoherence?. *Journal of European Public Policy*, 2013, Ročník 20, Číslo 9, s. 17

⁶⁴ Viz Výroční zpráva a komentář vysoké představitelky k ní: *Výroční zpráva fungování ESVČ*, 2013 [online]. eeas.europa.eu, [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <
http://eeas.europa.eu/library/publications/2013/3/2013_eeas_review_en.pdf>, *Vyjádření vysoké představitelky*

1.4 Závěr

Teorie principála a agenta vychází z předpokladu, že principál pověří agenta k výkonu služby jeho jménem. Agent získává možnost jednat nezávisle na principálovi, teoreticky až do té míry, že by odporoval přáním principála. Situace se tedy může pro principála vyvinout negativně, ale ten se samozřejmě snaží, aby k tomu nedošlo. V případě, že by k tomu došlo, může principál pozastavit práva a činnost agenta, ale tím by pravděpodobně došlo k neefektivitě funkce agenta. Navíc principál se často v problematice neorientuje tak dokonale jako agent. Optimální situací proto je vytvořit institucionální rovnováhu, kdy agent efektivně pracuje a principál je spokojen se směřováním agenta. V případě ESVČ ale došlo k situaci, kdy Komisi měly být určité pravomoci odebrány, což je u institucí velice neoblíbené. Dále bylo ustanoveno, že zaměstnanci budou rekrutováni jak z institucí, tak i členských států, což je problematické pro koordinaci a vnitřní koherenci.

Při vzniku nového útvaru je zajímavé sledovat, kde a jak se na mocenském spektru institucí uchytlí. Možnosti byly různé. Jedna z nich je vybudovat vlastní samostatnost na rozdílnosti přístupů principálů. ESVČ by mohla být dobrým příkladem, protože má sloužit více institucím a samozřejmě také vysoké představitelce. Členské státy se mohly domnívat, že Komisi bylo svěřeno v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky až příliš pravomocí, a proto se zdál nápad vytvořit nový autonomní útvar jako dobrý způsob, jak některé pravomoci Komisi vzít. V tom případě by se také dala chápat reakce Parlamentu, který projevil obavy z nového a hůře kontrolovatelného aktéra. ESVČ zůstává nezávislým útvarem, který ale velmi úzce spolupracuje s Komisí a ta má na starosti její operativní rozpočet. Jak už bylo zmíněno na začátku, s ESVČ jsou propojeni i další agenti. Když si tyto vztahy vymežíme, vychází z toho hodně aktérů, kteří touží po vlivu, a proto bylo zakládání ESVČ poměrně složité. Ve výsledku se silně angažovaly některé členské státy, části Komise a její předseda, generální sekretariát Rady a také Evropský parlament. Snahy byly pozitivní i negativní, někteří aktéři se snažili získat moc, někteří se snažili moc jiného aktéra omezit. Principálové si uvědomovali, že vzdáním se určitých pravomocí mohou mnoho získat, ale zároveň vzhledem k citlivosti této politiky je patrná i touha států přímo ovlivňovat činnost nově vzniklého subjektu. Možnost vlivu států na ESVČ byl od začátku pravděpodobnější než ovlivnění Komise nebo konkrétně DG RELEX. Proto je logickým krokem, že státy vytvoření ESVČ podporovaly. Komise se ztrátě vlivu bránila, a to zachováním části agendy v podobě tří komisařů. I nadále si Komise ponechala ve své kompetenci energetiku a především obchod. Je možné tedy

EU k výroční zprávě z roku 2013 [online]. consilium.europa.eu, 12. června 2013 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na < http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdat >

sledovat určité tlaky, které jsou podpořeny tím, že Komise bude kontrolovat operativní rozpočet ESVČ. Zajímavá je i role Evropského parlamentu, který není čistokrevným principálem, ale na zahraniční politiku má také vliv, který spočívá v dozoru nad činností v oblasti zahraniční politiky, možnosti interpelovat komisaře a v neposlední řadě v kontrole rozpočtu. Konkrétně bude moci interpelovat vysokou představitelku, která se zavázala brát jeho názory do úvahy. Je ovšem pravdou, že v případě nesouhlasu Parlamentu s činností ESVČ neexistuje přímá možnost, jak by takové činnosti mohl zabránit.

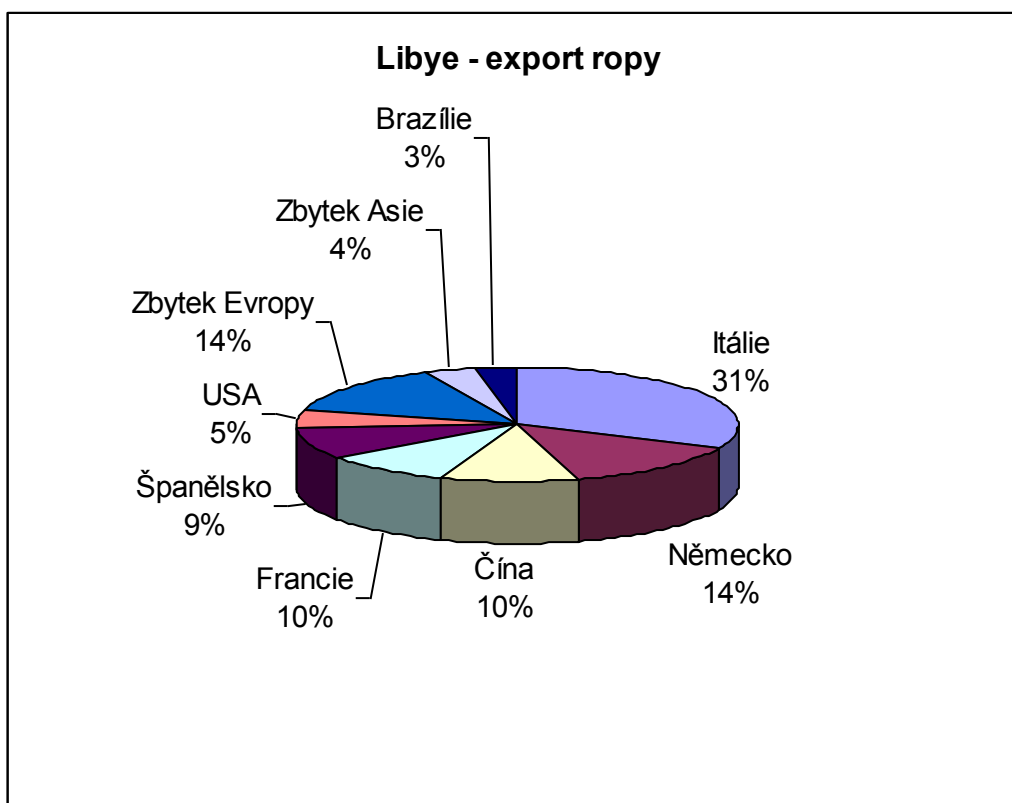
Prací zkoumané státy se snažily zajistit rovnováhu mezi nově vzniklou ESVČ a svými vlastními zahraničními zájmy a diplomacií. Proto se přikláněly k posílení role vysoké představitelky a role ESVČ v návaznosti spíše na Radu, která je pro státy lépe kontrolovatelná, než činnost nadnárodní Komise. Catherine Ashtonová a švédské předsednictví představitele členských států navštěvovaly a probíraly s nimi představy o fungování a možnosti personálního obsazení ESVČ.

Ze všech zmíněných faktů vyplývá, že ESVČ má skutečně specifickou pozici. Není to typická instituce, která by měla primárním právem svěřeny pravomoci. Na druhou stranu není ani jednou z „pouhých“ agentur, které jsou zřizovány, aby napomáhaly řešení různých specifických problémů právního, technického nebo vědeckého charakteru se sídly v různých členských státech.

2. Konflikt v Libyi

2.1 Úvod

K pochopení konfliktu a reakcí evropských zemí i EU jako takové je nutné Libyi nejprve krátce představit. Vznik nepokojů v zemi vzbuzoval dojem, že vzniká z jiných důvodů než v ostatních zemích, které se staly součástí arabského jara. Libye je země relativně bohatá, která se nepotýká s problémy s přelidněním. Se zhruba 6,7 miliony obyvatel a hrubým domácím produktem na osobu ve výši zhruba 11 tisíc dolarů⁶⁵ (údaje z doby před válkou, během ní logicky prudký pokles) se jednalo v rámci Afriky o ekonomicky úspěšný stát. Otázkou ale je, jakou část z těchto finančních zdrojů mělo šanci reálně pocítit řadové obyvatelstvo. Hlavním zdrojem bohatství je ropa, jejíž velkou část odebírají evropské země. Největší procentní podíl mezi importéry měla Itálie, následovalo Německo, Čína a Francie.

Zdroj: Autorka, data převzata z *Oil Statistics For Libya* [online]. capitalspectator.com, [cit. 10. září 2013].
Dostupné na <http://www.capitalspectator.com/archives/2011/02/strategic_brief_8.html>

⁶⁵ *Libya GDP per Capita*

U moci se nacházel plukovník Muamar Kaddáfí, který provedl před 40 lety vojenský puč a během své vlády stihl vychovat několik možných následovníků. Za režimu Muamara Kaddáfího se už v minulosti objevovaly projevy násilí na obyvatelstvu, krutost libyjských vojáků a také teroristické útoky v jiných státech.⁶⁶

Nelze však tvrdit, že by s politikou Kaddáfího byla nespokojena celá Libye, protože její ekonomika dlouhodobě rostla. Nespokojenost části obyvatelstva vycházela z rozsáhlé korupce v rámci státního aparátu a okázalého životního stylu plukovníka. Režim po určitou dobu nezasahoval vůči demonstracím a protestům, a proto rebelové začali obsazovat některá z měst. Když vedení Libye došlo, že se tyto bouře jen tak nepřehenu, začalo protesty násilně potlačovat a docházelo k ostrým střetům.

Oficiální odůvodnění zásahu v Libyi (v rámci rezoluce RB OSN č. 1973/2011) byla snaha ochránit občany, kteří se na území zdržují, a libyjské civilisty, kteří byli ohrožováni násilnou odvetou Kaddáfího režimu za protirežimní akce.⁶⁷ Objevují se však i teorie, že podobně jako v případě Iráku je pravým důvodem ropné bohatstvím Libye a snaha přeuspořádat světový trh s ropou.⁶⁸

2.2 Vývoj konfliktu

Krise v Libyi propukla v únoru roku 2011, kdy dlouhodobý vládce Libye, Muamar Kaddáfí, nařídil násilné potlačení protestů civilistů a začal uvěznovat aktivisty bojující za lidská práva. Na konci února na schůzi Rady došli ministři zahraničí členských zemí k závěru, že násilí v Libyi musí být zastaveno.⁶⁹ Názory, jak toho dosáhnout, byly různé. Francie, Německo a Nizozemí požadovali provedení sankcí, avšak Itálie, Malta a Kypr byly proti.⁷⁰

2.2.1 Reakce vybraných členských států EU - principálů

Tato podkapitola si dává za úkol zkoumat motivace jednotlivých relevantních větších států. Evropská unie jako taková měla s Libyí po dlouhou dobu prakticky nulové vztahy. Libye se však začala snažit získat důvěru evropských zemí i Evropské unie celkově. Roku 2003 se Libye rozhodla ukončit jaderný program, což otevřelo prostor pro jednání. EU se

⁶⁶ Podrobněji k režimu Kaddáfího *Popular Protest in North Africa and the Middle East (V): Making Sense of Libya. Middle East/North Africa Report*, 2011. 41 s.

⁶⁷ Rezoluci je podrobněji věnována pozornost v podkapitole 5.2.2

⁶⁸ Podrobněji k těmto teoriím CHOSSUDOVSKEY, Michel. *“Operation Libya” and the Battle for Oil: Redrawing the Map of Africa* [online]. globalresearch.ca, 9. března 2011 [cit. 3. listopadu 2013]. Dostupné na < <http://www.globalresearch.ca/operation-libya-and-the-battle-for-oil-redrawing-the-map-of-africa/27712> >

⁶⁹ *Viz Prohlášení vysoké představitelky EU číslo 6763/11 při příležitosti setkání Rady ministrů zahraničí dne 21. února 2011* [online]. consilium.europa.eu, [cit. 11. září 2013]. Dostupné na < <http://www.consilium.europa.eu/press/press-articles/20110221-statement-high-representative-20110221> >

⁷⁰ MARCHI, Ludovica. *The EU/CSDP on Libya in 2011* [online]. psa.ac.uk. University of Cambridge, 31. března 2011 [cit. 17. září 2013]. Dostupné na < <http://www.psa.ac.uk/working-papers/2011/03/31-the-eu-csdp-on-libya-in-2011> >, s. 7

s Libyí dopracovala k některým užitečným dohodám, například o řešení ilegální imigrace.⁷¹ Z náplně jednání ale vyplynulo, že v případě Libye se nedá jednat o hlubších bilaterálních a multilaterálních dohodách, jejichž součástí by byla i lidská práva.⁷² Spíše šlo o oficiální zpracování vztahů v oblasti energetiky a migrace. Právě tyto dva body do jisté míry definují motivaci členských států, které s Libyí budovaly vztahy nejvíce. Postupně se práce jednotlivě věnuje Itálii, Francii, Velké Británii a Německu, které v této problematice výrazněji vystupovaly.

Nejužší vazby ze členů EU měla s Libyí bezpochyby Itálie, protože Libye je její bývalou kolonií. Itálie byla největším odběratelem libyjské ropy a jejich tehdejší hlavní politické představitele pojilo úzké přátelství. Země uzavřely v roce 2008 rekonciliační akt, kterým se Itálie zavázala zaplatit 5 miliard dolarů jako odškodné své bývalé kolonii⁷³, a Libye se na oplátku zavázala financovat některé projekty a investovat do některých italských společností, například FIAT nebo UniCredit, které jsou Libyí částečně vlastněny.⁷⁴ Dohoda byla později de facto suspendována, což Itálii vyhovovalo, protože smlouva obsahovala také klauzuli o neútočení. Itálie podpořila rezoluci RB OSN č. 1973/2011 a akci dokonce vybavila několika svými jednotkami, které byly součástí operace pro bezletovou zónu. Itálie nejprve zdrženlivě sledovala krok Francie k uznání Transitional National Council (TNC) jako jediného politického partnera a vyzývala k jednotě EU. Když se ale k jednotě nedospělo, Itálie nakonec TNC také unilaterálně podpořila.

Itálie také brala v úvahu svou polohu. Pokud by v Libyi došlo k nějakým konfliktům, vlna imigrantů by se zemi rozhodně nevyhnula. Jedním z důvodů pro uzavření Dohody o přátelství, partnerství a kooperaci⁷⁵ v roce 2008 byla spolupráce pro regulaci přístupu ilegálních imigrantů do Itálie, který Itálie financovala. Obavy z nových vln se ukázaly jako oprávněné, proto Itálie a Kypr požádaly o zásah FRONTEX, který pomocí italských lodí a personálu provedl operaci Hermes. Z důvodu obav z francouzsko-britské koalice se Itálie po celou dobu stavěla příznivěji k operacím vedeným NATO.

⁷¹ Viz *Evropská rada o technickém vyjednávání o ilegální migraci z Libye* [online]. europa.eu, 12. dubna 2005 [cit. 5. září 2013]. Dostupné na <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st07/st07795.en05.pdf>>

⁷² Podrobněji k tehdejšímu stavu LP v Libyi AMNESTY INTERNATIONAL. *Libya: Time to Make Human Rights Reality*. Amnesty International, 2004. 65 s.

⁷³ IISS Strategic comments. War in Libya: Europe's Confused Response. *The International Institute For Strategic Studies*, duben 2011, Ročník 17. s. 1

⁷⁴ MARCHI, Ludovica. *The EU/CSDP on Libya in 2011* [online]. psa.ac.uk. University of Cambridge, 31. března 2011 [cit. 17. září 2013]. Dostupné na <www.psa.ac.uk/sites/default/files/861_415.pdf>, s. 11

⁷⁵ Viz RONZITTI, Natalino. *The Treaty of Friendship, Partnership and Cooperation between Italy and Libya: New prospects for Cooperation in the Mediterranean?* *Istituto Affari Internazionali*, 2009. 10 s.

Francie se stala během krize v Libyi jakýmsi samozvaným leaderem. Je to další ze zemí, které mají s Libyí ropné vazby. Francouzský prezident Sarkozy Kaddáfího pozval v červenci 2007 na slavnosti Bastily, které se konaly ve stejnou dobu, kdy představil plány pro Středozevní unii.⁷⁶ Tato návštěva ale nebyla francouzskou veřejností hodnocena kladně, což vedlo Sarkozyho k přehodnocení situace. V těchto případech se často velmi důležitou stává vnitropolitická situace a snaha politických představitelů zajistit si znovuzvolení. Francie proto po vypuknutí konfliktu prosazovala jediné nejtvrďší řešení, byla ochotna řešit konflikt vojensky a jako první uznala TNC jako oficiálního partnera.⁷⁷ Důvodem pro toto chování bylo pravděpodobně také odsouzení francouzské veřejnosti, která kritizovala chování Francie v případě jiných povstání během arabského jara, především v Tunisu a Egyptě. Francouzské dominantní vystupování vzbudilo kritiku u jiných evropských států, které kritizovaly unilaterální kroky bez předchozí konzultace, což neusnadňovalo situaci ani vysoké představitelce. Partnerem Francie se stala Velká Británie, která s Francií uzavřela smlouvu o společné obranné politice.⁷⁸ Francii se však nepodařilo prosadit, aby Libye byla první společnou operací, protože Velká Británie se stavěla příznivěji k variantě spolupráce s NATO, což je její tradiční postoj. Francie opět neměla šanci dokonale předvést svůj „grandeur“.

Velká Británie má k Libyi specifický vztah. Teroristický útok na letadlo nad Lockerbie rozhodně nebyl zapomenut a to nebyl jediný problém, který mezi sebou země měly. Vztahy byly na oficiální úrovni normalizovány Tony Blairem roku 2004 po zmíněném ukončení jaderného programu a otevření komunikačních kanálů mezi Libyí a EU.

Velká Británie na události v Libyi reagovala rychle. Premiér Cameron společně s USA a Francií plánoval vytvoření bezletové zóny a k její podpoře vyzval ostatní státy EU dopisem těsně před zasedáním Evropské rady, což kritizovala vysoká představitelka.⁷⁹

Historická zkušenost Německa s Libyí byla sice také poznamenána teroristickými útoky, ale poměrně brzy došlo k navázání nových obchodních vztahů. Německo navrhlo sankce, ale už od začátku se však stavělo odmítavě k bezletové zóně a účasti na vojenském zásahu obecně. Argumentace Merkelové spočívala na dvou bodech. Prvním byla otázka, proč zasáhnout radikálně právě zde a ne v jiných zemích, ve kterých probíhalo arabské jaro.

⁷⁶ IISS Strategic comments. War in Libya: Europe's Confused Response. *The International Institute For Strategic Studies*, duben 2011, Ročník 17. s. 1

⁷⁷ Podrobněji kapitola 2.2.2, kde je krok uveden v širších souvislostech

⁷⁸ Státy se zavázaly sdílet letadlové lodě, expediční sbor a společně testovat jaderné zbraně. Podrobněji k dohodě TAYLOR, Claire. *Franco-British Defence Co-operation*. House of Commons: International Affairs and Defence Section, 2010. 17 s.

⁷⁹ *Letter from David Cameron and Nicolas Sarkozy to Herman Van Rompuy* [online]. theguardian.com, 10. března 2011 [cit. 27. října 2013]. Dostupné na < <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/10/libya->

Druhou otázkou bylo, jak by jak by státy reagovaly, kdyby se jim bezletovou zónu nepodařilo zajistit.⁸⁰ Německo se proto zdrželo hlasování ohledně rezoluce RB OSN č. 1973/2011. Kancléřka Merkelová se nacházela ve složité situaci, kdy Německo čelilo následkům finanční krize v EU, ona sama byla terčem kritiky za fiskální pakt a zároveň se v některých spolkových zemích konaly volby. Rozhodnutí nepřipojit se však vzbudilo kritické reakce části veřejnosti i známých osobností. Tento krok byl považován za zradu obvyklých partnerů a také za projevení protichůdného názoru vůči postoji EU, která celkově byla bezletové zóně nakloněna.⁸¹ To však neznamená, že by se Německo od dění distancovalo, spíše se chtělo soustředit na humanitární nástroje.

2.2.2 Role EU

Po vysvětlení motivací jednotlivých států se práce zaměřuje na průběh konfliktu a na to, jak se postoje států promítly do chování vysoké představitelky a EU obecně.

Po vypuknutí konfliktu se nejprve země EU soustředily na evakuaci evropských občanů z Libye. EU také začala zasílat finanční injekce a dostala tak své pověsti hlavního investora humanitární pomoci. Dalším aspektem konfliktu, se kterým byla EU nucena počítat, byl zvýšený počet imigrantů. Vzhledem k velké imigrační vlně na ostrov Lampedusa zažádala Itálie o zásah agentury FRONTEX, která začala monitorovat situaci mezi pobřežím severní Afriky a jižní částí Evropy. Dva týmy ECHO navštívily oblast a také několik představitelů EU, včetně Catherine Ashtonové.⁸² Evropská služba pro vnější činnost otevřela pobočku přímo v Bengházi.⁸³ Ve výsledku je velkým kladem rychlost reakce v humanitární oblasti, rozpaky naopak vzbuzovala politická nejednota zemí.

V EU vládla shoda, že je nutno se nějakým způsobem k situaci v Libyi postavit, ale jednotlivé státy se lišily v postojích k několika problematikám. Klasickou konfliktní otázkou bylo, do jaké míry by měla EU investovat finančně a zda se zapojit i vojensky. Dále bylo nutné vyřešit, jak se postavit k nově vzniklé vládě rebelů. Názory, jak situaci řešit byly různé. Francie, Německo a Nizozemí požadovaly zavedení sankcí, avšak Itálie, Malta a Kypr byly

⁸⁰ TISDALL, Simon. *Germany blocks plans for Libya no-fly zone* [online]. theguardian.com, 15. března 2011 [cit. 10. září 2013]. Dostupné na < <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/15/germany-blocks-libya-no-fly-zone> >

⁸¹ MARCHI, Ludovica. *The EU/CSDP on Libya in 2011* [online]. psa.ac.uk. University of Cambridge, 31. března 2011 [cit. 17. září 2013]. Dostupné na <www.psa.ac.uk/sites/default/files/861_415.pdf>, s. 11

⁸² Viz *Libya Crisis* [online]. ec.europa.eu/echo, [cit. 30. října 2013]. Dostupné na < <http://ec.europa.eu/echo/aid/n> >

⁸³ BRATTBERG, E. *Opportunities Lost, Opportunities Seized: the Libya Crisis as Europe's Perfect Storm*. 2011. Dostupné na < http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_1310_opportunities_lost.pdf > s. 1

proti.⁸⁴ EU proto vydávala jen prohlášení, ve kterých vyzývala Kaddáfího a jeho spolupracovníky k zastavení násilí.

„Evropská unie vyjadřuje hluboké znepokojení nad vývojem situace v Libyi. Důrazně odmítáme násilí a použití síly vůči civilistům a odsuzujeme represe proti poklidným demonstrantům, které si již vyžádaly životy stovek civilistů. Tato hrubá masová porušení lidských práv jsou nepřijatelná. EU opětovně vyzývá k bezodkladnému skoncování s násilím a k tomu, aby byly podniknuty kroky k řešení legitimních požadavků obyvatel, mimo jiné prostřednictvím dialogu na národní úrovni.“⁸⁵

V únoru byla přijata první rezoluce RB OSN č. 1970/2011, která upravovala zbrojní embargo a obsahovala první výrazné sankce.⁸⁶ EU se s mírou sankcí nejen ztotožnila, ale dokonce je přitvrdila. V návaznosti na rezoluci Rada vydala rozhodnutí 2011/137/SZBP⁸⁷, kterým implementovala rezoluci RB OSN č. 1970/2011 a zavedla zbrojní embargo, zákaz vydávání víz a zmrazení finančních účtů pro konkrétních 26 představitelů Kaddáfího režimu. Toto opatření bylo posléze rozšířeno o další osoby a společnosti. Vzhledem k tomu, že násilí pokračovalo a existovalo riziko války a násilí na civilistech, OSN se rozhodla přijmout rezoluci RB OSN č. 1973/2011⁸⁸, která obsahovala vznik bezletové zóny a opravňovala státy uvážít odpovídající opatření pro ochranu civilistů. Na rezoluci RB OSN č. 1973/2011 EU zareagovala doplněním svého předchozího rozhodnutí o bezletovou zónu, další osoby, libyjskou národní ropnou společnost a přístavy.

Dne 11. března 2011 se konalo velmi důležité zasedání Evropské rady. Již v předstihu zaslali prezident Sarkozy a premiér Cameron oficiální zprávu stálému předsedovi, obsahující návrh na vytvoření bezletové zóny.⁸⁹ Některé státy v čele s Německem však byly proti. Závěrečná zpráva proto obsahovala pouze nekonkrétní formulace.

⁸⁴ MARCHI, Ludovica. *The EU/CSDP on Libya in 2011* [online]. psa.ac.uk. University of Cambridge, 31. března 2011 [cit. 17. září 2013]. Dostupné na < >, s. 7

⁸⁵ *Prohlášení vysoké představitelky Catherine Ashtonové jménem Evropské unie o Libyi* European Council - PESC/11/36 [online]. europa.eu, 23. února 2011 [cit. 9. září 2013].

⁸⁶ Viz *Resolution 1970 (2011)* Adopted by the Security Council at its 6491st Meeting. un.org, 26. února 2011 [cit. 9. září 2013]. Dostupné na <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>>

⁸⁷ Rozhodnutí Rady 2011/178/SZBP ze dne 23. března 2011, kterým se mění rozhodnutí 2011/137/SZBP o omezujících opatřeních s ohledem na situaci v Libyi. Úř. věst. L 78, 24.3.2011, s. 24-36

⁸⁸ Viz *Resolution 1973 (2011)* Adopted by the Security Council at its 6498th Meeting. un.org, 17. března 2011 [cit. 9. září 2013].

⁸⁹ Viz *Letter from David Cameron and Nicolas Sarkozy to Herman Van Rompuy* [online]. theguardian.com, 10. března 2011 [cit. 27. října 2013]. Dostupné na < <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/10/libya> >

„Situace v Libyi zůstává i nadále důvodem k vážnému znepokojení. Vyjadřujeme pevnou solidaritu s libyjským lidem a s oběťmi násilí. Důrazně odsuzujeme násilné represe libyjského režimu namířené proti vlastním občanům, jakož i hrubé a systematické porušování lidských práv. Vítráme rezoluci Rady bezpečnosti OSN 1970 a postoupení situace v Libyi k řešení Mezinárodnímu trestnímu soudu. Používání síly, a zejména vojenských prostředků proti civilnímu obyvatelstvu, je nepřijatelné a musí být okamžitě zastaveno. K zajištění bezpečnosti lidí musí být použity veškeré nezbytné prostředky. Evropská rada je vážně znepokojena útoky namířenými proti civilnímu obyvatelstvu, včetně útoků ze vzduchu. V zájmu ochrany civilistů členské státy posoudí veškerá možná nezbytná opatření, a to za podmínky, že pomoci bude prokazatelně zapotřebí, bude existovat jasný právní základ a podpora ze strany regionu. Osoby odpovědné za násilí budou povolány k odpovědnosti a musejí počítat s vážnými důsledky. Při reakci na tuto krizi budeme spolupracovat s OSN, Ligou arabských států, Africkou unií a našimi mezinárodními partnery. Vyzýváme k urychlenému svolání summitu Ligy arabských států, Africké unie a Evropské unie.“⁹⁰

EU se ve výsledku pouze zavázala sledovat a hodnotit dění v Libyi a chránit civilisty v případě, že bude jasná potřeba, právní základ a souhlas regionu, což znamená konat pouze při dosažení konsenzu mezi EU a ostatními organizacemi typu Rady bezpečnosti OSN, Ligy arabských států a Africké unie.

Další kontroverzní otázkou byl postoj vůči reformní vládě rebelů. Catherine Ashtonová se poměrně dlouho vyhýbala jasnému vyjádření názoru. Když navštívili zástupci této vlády Brusel, Ashtonová se s nimi odmítla oficiálně setkat, protože by tím fakticky uznala její existenci.⁹¹ Vládu uznala nejdříve Francie a v těsném závěsu Velká Británie, posléze i Itálie. Dva dny poté byla vláda uznána na zasedání Evropské rady.⁹² Nejistota Vysoké představitelky vzbudila kritiku ze strany Evropského parlamentu, které její kroky považoval za příliš nevýrazné.⁹³

V březnu byla dohodnuta mezinárodní spolupráce na vojenské operaci v rámci NATO a začala mise Protector.⁹⁴ Mezitím násilí pokračovalo, byly zavražděny tisíce obyvatel, což vedlo k humanitární krizi a velkému množství uprchlíků. V dubnu bylo přijato rozhodnutí pro

⁹⁰ *Mimořádné zasedání Evropské rady 11. března 2011 Prohlášení* Conseil de l'Europe - DOC/11/2 [online]. europa.eu, 11. března 2011 [cit. 9. září 2013]. Dostupné na <<http://www.europa.eu>>

⁹¹ HELWIG, Niklas. EU Foreign Policy and the High Representative's Capability-Expectations Gap: A question of Political Will. *European Foreign Affairs Review*, 2013, Ročník 18, Číslo 2, s. 251

⁹² Viz *The EU stands by the Libyan People* [online]. european-council.europa.eu, 23. září 2011 [cit. 30. října 2013]. Dostupné na <<http://www.european-council.europa.eu/home-page/highlights/the-eu-stands-by-the-libyan-people>>

⁹³ KOENIG, Nicole. The EU and the Libyan Crisis: In Quest of Coherence? *Istituto Affari Internazionali*, Číslo 11, 2011, 21 s.

⁹⁴ MARCHI, Ludovica. *The EU/CSDP on Libya in 2011* [online]. psa.ac.uk. University of Cambridge, 31. března 2011 [cit. 17. září 2013]. Dostupné na <www.psa.ac.uk/sites/default/files/861_415.pdf>, s. 7

zorganizování mise EUFOR Libya⁹⁵, pokud by o ni OSN zažádala. OSN to však neudělala, pravděpodobně z důvodu obav o charakter a bezpečnost mise a také kvůli nejednotě EU.

K dalšímu dění v Libyi jen ve stručnosti. Rebelové postupně Libyi obsadili, Kaddáfí byl zavražděn a jeho následníci odstraněni. Přechodná národní rada zorganizovala demokratické volby. OSN a NATO ukončily ke konci října své operace. Vysoká představitelka se příležitostně vyjadřovala proti některým násilnostem a post-transformačním problémům. V současné době se Libye stále vzpamatovává z prožité civilní války a je na tom podobně jako další transformované země. Ke změnám dochází jen pomalu, je potřeba obnovit politické orgány, soudnictví, komunikace, zdravotnictví a další.

V květnu 2013 přijala Evropská rada rozhodnutí zahájit misi EUBAM Libya, která byla zahájena na začátku června 2013. Je to nevojenská mise, která má za úkol pomoci Libyi chránit své hranice. Je to první mise, která pod záštitou EU v Libyi probíhá, doteď se EU orientovala pouze na projekty humanitární pomoci. Libye sousedí se šesti státy, jejichž politická situace se různí. Její hranici tvoří také Středozemní moře, kterým „sousedí“ s jižní Evropou. Hranice Libye nejsou dostatečně hlídány, což přispívá obchodu se zbraněmi a celkově nestabilní situaci v zemi.⁹⁶ Dalším důvodem, proč EU vypomáhá v pohraničních kontrolách, jsou samozřejmě vlny nelegálních imigrantů, které proudí především na ostrov Lampedusa. Mise má trvat dva roky, bude se účastnit 110 pracovníků a plánované výdaje za první rok je 30 milionů euro.⁹⁷ Navzdory původním plánům se operace nebude realizovat na jihu země, což znamená, že prioritou je řešení imigračních vln. Toto řešení je poněkud krátkozraké, protože příliš nepřispívá stabilitě země. Násilí v Libyi stále pokračuje, na což vysoká představitelka v červenci reagovala prohlášením.

„Osoby zodpovědné za násilí probíhající v Libyi, ať už se jedná o používání střelných zbraní nebo bombové útoky, se musí za své činy zodpovídat. Vysoká představitelka věří, že toho bude orgány dosaženo. ... Evropská unie zůstává Libyi přítelem a bude při ní i nadále stát při řešení problémů.“⁹⁸

⁹⁵ Viz Rozhodnutí Rady 2011/210/SZBP ze dne 1. dubna 2011 o vojenské operaci Evropské unie na podporu operací humanitární pomoci v reakci na krizovou situaci v Libyi (EUFOR Libya). Úř. věst. L 89, 5.4.2011, s. 17-20

⁹⁶ Viz rozprava výboru Evropského parlamentu *Libya: Security and Transition topped Debate with Prime Minister Ali Zeidan* [online]. europarl.europa.eu, 28. května 2011 [cit. 30. října 2013]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/content/20130527IPR10521/html/Libya-security-and->

⁹⁷ HATZIGEORGOPOULOS, Myrto; FARA-ANDRIANARIJAONA, Lorene. EUBAM Libya: Story of a Long-awaited CSDP Mission. *European Security Review*, ESR 66 – May 2013. 13 s.

⁹⁸ *Prohlášení vysoké představitelky Catherine Ashtonové jménem EU k údajnému používání kazetové munice v Libyi* [online]. consilium.europa.eu, 29. dubna 2011 [cit. 9. září 2013]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/foraff/121803.pdf>

Vzhledem k dosavadnímu vývoji je ale otázkou, zda to k něčemu povede. EU se stala Libyi přítelem především z hlediska humanitární pomoci. Přínos v ostatních oblastech je diskutabilní.

2.3 Role Vysoké představitelky – mohlo to dopadnout jinak?

Důvodem pro zavedení postu Vysoké představitelky pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku byla snaha nalézt společný hlas pro Evropskou unii, ono konkrétní „telefonní číslo“, kterému by se dalo za časů politických krizí zavolat. K dispozici jí k tomu má být Evropská služba pro vnější činnost, která sdružuje schopné diplomaty a úředníky. V době krize v Libyi byla Catherine Ashtonová v poněkud nešťastné situaci, protože ESVČ existovala teprve krátkou dobu a jednalo se o kontroverzní téma, pro které bylo velmi složité mezi státy hledat společný názor. Situaci jí neusnadňovaly ani ostatní instituce. Předseda komise i předseda Evropské rady požadovali v rámci EU i médií svůj prostor také, což bylo v případě Libye řešeno poněkud nešťastně, protože jednotliví představitelé vydávali občas rozdílně znějící komuniké.⁹⁹ Tolik tedy ke společnému jednotnému hlasu.

Vysoká představitelka od samého počátku vylučovala vojenskou intervenci v Libyi, na které by se EU jako taková účastnila, což zdůraznila na konferenci v Káhiře 14. dubna 2011.¹⁰⁰ Po začátku krize se k problematice nejprve příliš nevyjadřovala, protože hledala podporu a kompromis mezi jednotlivými státy. Během tohoto období se už většina větších států ke krizi vyjádřila, a proto její stanovisko přišlo jako jedno z posledních. ESVČ se věnovala přípravě sankcí, které ona po vyhlášení rezoluce RB OSN č. 1970/2011 podpořila. Dále vyjádřila názor, že Kaddáfí by měl být odstraněn a měly by být navázány vztahy s nově vzniklou reformní vládou Transitional National Council. Souhlasila s vojenským zásahem ze strany NATO, ale až po schválení rezoluce RB OSN č. 1973/2011.¹⁰¹ Vysoká představitelka se oficiálně nevyslovila pro vytvoření bezletové zóny, kterou velmi hlasitě prosazovala Velká Británie a Francie. Ashtonová se obhajovala nutností respektovat i ostatní státy, které nechtěly hrát výraznou roli v korigování situace v Libyi. Sarkozy a Cameron stáli při řešení války celou dobu v popředí, ale tento krok prosadit nedokázali. Bezletová zóna byla nakonec na

⁹⁹ BRATTBERG, Erik. *Opportunities Lost, Opportunities Seized: the Libya Crisis as Europe's Perfect Storm*. Brusel: European Policy Center, 2011. s. 1

¹⁰⁰ *Proslov vysoké představitelky na konferenci v Káhiře* [online]. europa.eu

¹⁰¹ HELWIG, Niklas. EU Foreign Policy and the High Representative's Capability-Expectations Gap: A question of Political Will. *European Foreign Affairs Review*, 2013, Ročník 18, Číslo 2, s. 251

půdě OSN schválena 10 z 15 hlasů v Radě bezpečnosti OSN (bez souhlasu Německa, Ruska, Číny, Indie a Brazílie).¹⁰²

Ashtonová se několikrát o zahraniční a bezpečnostní politice vyjádřila ve smyslu, že EU by se měla věnovat humanitární pomoci a pomoci civilnímu obyvatelstvu, protože není typickou vojenskou velmocí. Vyjádřila názor, že Evropská unie „není tradiční vojenskou silou, ani by se tímto směrem neměla vydávat“.¹⁰³ Toto rozhodnutí bylo v případě Libye kritizováno vedením NATO. Rada EU navíc rozhodla, že k tomu, aby byla operace EUFOR Libya aktivní, je nutná žádost OSN.

Vystupování Vysoké představitelky vzbudilo kritiku, je ale otázkou, zda to byla kritika oprávněná. Bylo vůbec v silách Ashtonové udělat něco více? Státy Evropské unie se bez problémů shodly na odsouzení násilných činů v Libyi, vysoká představitelka tedy mohla na toto téma vydat poměrně rychle vyjádření. Evropská služba pro vnější činnost začala okamžitě poté vypracovávat návrhy sankcí, které byly schváleny hned po vyhlášení rezoluce RB OSN č. 1973/2011. Vysoká představitelka byla v kontaktu s významnými představiteli organizací a států mimo EU. Vyslala výzkumnou jednotku na území Libye a situaci ohledně arabského jara konzultovala s ministry zahraničí zemí EU. V momentě, kdy se otázka zásahu stala závažnější a byla zvažována vojenská odpověď, byla jednání přenesena z ministerské na vyšší úroveň poté, co začalo být jasné, že státy mají natolik rozdílné názory, že budou chtít zasáhnout předsedové vlád, případně prezidenti. Sama Ashtonová reagovala už několikrát na kritiku tvrzeními, že státy se jen nerady vzdávají některých pravomocí a věří ve svou suverenitu v oblasti obrany.¹⁰⁴

Ve výsledku tedy vysoká představitelka využila tradiční prostředky Evropské unie, sankce a opatrné vyjednávání mezi státy. Pokud budou některé státy i nadále vystupovat při řešení záležitostí zahraniční a bezpečnostní politiky dominantně, zdá se její role v řešení krizových situací limitovaná. Státy EU se snaží udržet zahraniční a bezpečnostní politiku v jejich vlastní režii, o čemž svědčí například ona bilaterální dohoda mezi Francií a Velkou Británií a potřeba těchto států jako velmocí výrazně vystupovat. Snad i proto se vysoká představitelka soustředí na úkoly, které může ovlivňovat více. Mezi ně patří činnosti

¹⁰² ROTH, Richard. *U.N. Security Council Approves No-fly Zone in Libya* [online]. edition.cnn.com, 18. března 2011 [cit. 9. září 2013]. Dostupné na <<http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/03>>

¹⁰³ BRATTBERG, Erik. *Opportunities Lost, Opportunities Seized: the Libya Crisis as Europe's Perfect Storm*. Brusel: European Policy Center, 2011. s. 3

¹⁰⁴ Naposledy v komentáři k výroční zprávě ESVČ *Vyjádření vysoké představitelky EU k výroční zprávě z roku 2013* [online]. consilium.europa.eu, 12. června 2013 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/p>

koordinované s ESVČ, vytváření návrhů sankcí a jejich prosazování a provádění civilních a humanitárních misí.

2.4 Zhodnocení

Situaci můžeme posoudit z úhlu pohledu koherence. V rámci tohoto konfliktu existují čtyři typy koherence, pomocí kterých můžeme sledovat míru spolupráce mezi státy, ale také jejich spolupráci s institucemi.¹⁰⁵ Koherence samotná je v tomto případě definovaná jako soulad v postupu mezi různými krizovými nástroji a subjekty, která vede k pozitivním výsledkům.

Horizontální koherence zkoumá vztah mezi jednotlivými nástroji EU pro řešení krizí, které by se měly navzájem doplňovat a posilovat. Při konfliktu v Libyi tato úroveň proběhla poměrně uspokojivě. EU začala krizi řešit koordinovaně, evakuovala evropské občany, poskytla humanitární pomoc a začaly přípravy pro misi EUFOR Libye. Nástroje se nepřekrývaly, ale doplňovaly.

Institucionální koherence zkoumá, zda spolupráce mezi jednotlivými institucemi odpovídá společnému cíli. Institucionální koherence byla zajímavou zkouškou nově vzniklého post-lisabonského systému. Válka v Libyi byla první krizí, kterou se „nová“ vysoká představitelka společně s ESVČ zabývala. Teoreticky tím měla být zajištěna jednotná odpověď ze strany EU. Po propuknutí násilností v Libyi vysoká představitelka vydala prohlášení odsuzující násilí, na což reagovali i další představitelé EU dalšími prohlášeními v podobném smyslu. Na jednu stranu se jedná o slibnou koherenci, na druhou stranu je ale otázkou, proč měli další představitelé potřebu se k situaci oficiálně vyjadřovat, když už bylo k dispozici stanovisko vysoké představitelky. Problémy se navíc objevily, když Stálý předseda Van Rompuy tvrdil, že cílem operací je zabezpečení kompletní změny režimu, což vysoká představitelka vzápětí popřela.¹⁰⁶ Mezitím se opět začala objevovat kritika ze strany Evropského parlamentu, který prohlásil, že funkce Vysoké představitelky je zbytečné plýtvání penězi, pokud její vystupování není proaktivní.

Vertikální koherence se zabývá příbuzností národních strategií a kroky EU. Z dimenzí koherence je tato pravděpodobně tou nejsložitější. Naznačoval to už začátek krize v Libyi,

¹⁰⁵ Podrobněji ke koherenci KOENIG, Nicole. *The EU and the Libyan Crisis: In Quest of Coherence?* Istituto Affari Internazionali: IAI WORKING PAPERS 11, 2011, s. 7

¹⁰⁶ Srovnej *Příspěvek stálého předsedy Evropské rady Hermana von Rompuye při příležitosti 66. veřejné debaty OSN ze dne 22. září 2011* [online]. consilium.europa.eu, [cit. 16. října 2013].

a BANKS, Martin. *Barroso leaps to defence of EU foreign chief* [online]. theparliament.com, 5. dubna 2011 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na < <http://www.theparliament.com/latest-news/article/newsarticle/barroso-leaps-to>

kdy v ten samý den vyjádřila Catherine Ashton znepokojení a kdy italský premiér Berlusconi poskytl vyjádření tisku, že „neviděl důvod svému příteli volat ani ho při řešení svých jeho problémů nijak vyrušovat“¹⁰⁷. Další spornou situací měla na svědomí Francie, když Sarkozy unilaterálně uznal nově vzniklou reformní vládu v Libyi. Toto rozhodnutí mělo být podle francouzské diplomacie impulsem pro ostatní státy k zaujetí postoje. Evropská rada se však rozhodla s reformní vládou počítat „pouze“ jako s partnerem, ne ji přímo legalizovat. K Francii se později připojila poněkud paradoxně Itálie. Nejvýraznějším rozkolem byla rozhodně absence Německa při hlasování pro vojenský zásah na půdě OSN (rezoluce RB OSN č. 1973/2011). Ministr zahraničí poskytl prosté vysvětlení, že rizika spojená s podílením se na vojenské akci jsou větší než možná z ní vycházející pozitivita.¹⁰⁸

Multilaterální koherence se soustředí na zkoumání souhry mezi různými mezinárodními organizacemi, v tomto případě OSN, NATO, Africkou unií a Ligou arabských států. Multilaterální koherence proběhla poměrně dobře. EU rychle zareagovala na rezoluci OSN ohledně sankcí. Problematická byla mise EUFOR Libya, která měla proběhnout, pouze pokud by o ni OSN přímo požádala. OSN o ni nepožádala kvůli nejasnému vymezení humanitární akce, které mohla být zaměňována za vojenskou, a kvůli nutné ochraně humanitárních pracovníků. Jednání s NATO byla složitější kvůli vztahu Kypru a Turecka, tedy zemí, které se navzájem vytrvale blokují, což vede spíše k neformálním setkáním bez závazných výsledků. NATO mělo informace od OSN ohledně názorů na humanitární mise a s EU v tomto ohledu nepočítalo. Bezpochyby nejméně plodná byla spolupráce s Africkou unií, která se názorově neshodovala s postoji EU a NATO ohledně nutnosti odstranit Kaddáfího pomocí vojenské mise. Africká unie prosazovala mírnější cestu politických rozhovorů, i kdyby to mělo znamenat pokračující vládu diktátora, což bylo pro ostatní partnery nepřijatelné.

Celkově je účast EU hodnocena jako nedostatečná. EU vydala mnoho prohlášení, která se stavěla proti násilí v Libyi a považovala činnost Kaddáfího za nepřijatelnou. Nepřišla ale s žádným proaktivním návrhem a pouze reagovala na jednotlivé členské státy a nadnárodní organizace. Kladně můžeme hodnotit humanitární pomoc, EU jako obvykle plní roli „peněženky“ pro státy v potížích. Vysoká představitelka samotná projevila snahu a reagovala prohlášeními, necítila ale podporu mezi státy, a proto plnila pouze roli vyjednaváče,

¹⁰⁷ LESOVA, Polya. *Italy's ties to Libya in spotlight amid unrest* [online]. marketwatch.com, 23. února 2011 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na < <http://www.marketwatch.com/story/italys-ties-to-libya-in-spotlight-amid->

¹⁰⁸ MARCHI, Ludovica. *The EU/CSDP on Libya in 2011* [online]. psa.ac.uk. University of Cambridge, 31. března 2011 [cit. 17. září 2013]. Dostupné na <www.psa.ac.uk/sites/default/files/861_415.pdf>. s. 11

organizátora ekonomických sankcí a humanitární pomoci. Pokud se ale EU snaží posílit vlastní roli v zahraniční a bezpečnostní politice, vytvoří novou funkci koordinátora a dá mu k ruce vlastní službu, nelze vzhledem k těmto změnám reakci na krizi v Libyi považovat za absolutní úspěch.

Závěr

Idea představit evropského „ministra zahraničí“ se objevovala už během vyjednávání o Smlouvě o Ústavě pro Evropu. Tato nová funkce měla mít za úkol sjednotit EU ve formulování názorů. Tuto představu se nepodařilo společně se smlouvou o Ústavě prosadit. Místo toho byla společně s Lisabonskou smlouvou schválena funkce vysokého představitele, který ale má paradoxně mnoho společného s původní představou. Tak jako v mnoha dalších případech došlo k přenesení původní definice v Ústavě do Lisabonské smlouvy. Vysoký představitel není v Lisabonské smlouvě uveden v článku 15 SEU, a proto ho nelze považovat za instituci EU. Tvoří ale ve struktuře EU zajímavou a důležitou postavu.

Jedním z cílů Lisabonské smlouvy bylo zpřehlednění vnější politiky. Lisabonská smlouva ruší tři maastrichtské pilíře, ale ne zcela. Právě zahraniční a bezpečnostní politika stále zůstává vydělena, jak způsobem rozhodování, tak i nástroji. EU se snaží vymezit si pozici na mezinárodní scéně, což se jí v některých oblastech daří. Dobrým příkladem je obchod, kdy Evropská unie jako celek tvoří velkou sílu s významnými obchodními vztahy. Na opačném konci spektra stojí bezpečnostní politika, což z velké části plyne z faktu, že Evropská unie není vojenskou silou. Patří spíše mezi hráče, kteří se soustředí na vyjednávání a humanitární pomoc. Tento aspekt racionalistický koncept oslabuje, protože bez tak základního prvku, jako je vojenská síla, je význam bezpečnostní politiky ohrožen. Dobrým příkladem v tomto směru je partnerství Velké Británie a Francie. Tyto dva státy se v obranné politice rozhodly spolupracovat, protože jde o země disponující podobnou silou a názory na obrannou politiku. Ale ani toto bilaterální spojení nebylo a není bezproblémové. Tyto dvě země sice mají historii plnou vzájemné nedůvěry a obviňování, ale i přesto se rozhodly v některých oblastech spolupracovat. Státy se ale v případě zásahu v Libyi nedokázaly shodnout, Francie chtěla zásah, Velká Británie se přimlouvala ke spolupráci pod hlavičkou NATO. Tento příklad dobře ilustruje fakt, že možnost dohody v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky je složitá záležitost i mezi dvěma státy, tím více mezi všemi státy EU. Přesto se EU snažila najít postavu, která by jí v tomto oboru dokázala reprezentovat.

Role EU jako důležitého mezinárodního aktéra je obecně formulována ve článku 3 odst. 5 SEU:

„Ve svých vztazích s okolním světem Unie zastává a podporuje své hodnoty a zájmy a přispívá k ochraně svých občanů. Přispívá k míru, bezpečnosti, udržitelnému rozvoji této planety, k solidaritě a vzájemné úctě mezi národy, volnému a spravedlivému obchodování, vymýcení chudoby, ochraně lidských práv, především práv

dítěte, a k přísnému dodržování a rozvoji mezinárodního práva, zejména k dodržování zásad Charty Organizace spojených národů.“

Konkrétněji jsou úkoly v oblasti vnější politiky formulovány v článku 21 SEU. Článek je zakončen závazkem, že aktéři v institucionální struktuře budou navzájem spolupracovat. Bohužel to reálně ne vždy funguje.

Jádrem práce bylo zodpovězení dvou otázek. První z nich se týkala role vysoké představitelky při zakládání ESVČ. Vysoká představitelka dostala vytvoření návrhu za úkol Lisabonskou smlouvou. Byla nucena manévrovat mezi požadavky členských států a institucí EU. Zpočátku se jí nedařilo najít vhodné řešení. Až pomocí rozhovorů s členskými státy během švédského předsednictví došlo k posunu. Poté se musela vypořádat s námitkami institucí. Vysoká představitelka postupovala metodou kompromisu a po dosažení společného postoje byl návrh schválen.

Optimistickým scénářem pro vývoj ESVČ by bylo postupné nabývání významu v oblasti plánování a vyjednávání. ESVČ má výjimečnou pozici v institucionální struktuře, kdy žádné instituci přímo nepodléhá a zároveň v ní mají zastoupení členské státy. Vysoká představitelka a ESVČ by i nadále měla úzce spolupracovat s Komisí a samozřejmě i s členskými státy, především triem předsednictví. ESVČ s Komisí spolupracuje už z povahy věci, protože náplň práce vysoké představitelky se z části kryje s náplní práce některých komisařů. Budoucnost ESVČ se dá spatřit v prohlubování spolupráce s Komisí a členskými státy a převzetí některých povinností diplomatických zastoupení členských států, které by vedlo k zefektivnění jejich fungování.

Postupně také dochází ke korekcím personálního zastoupení. Kritizován byl především nízký podíl zaměstnanců z řad států, které přistoupily v roce 2004 a 2007. Tento stav byl postupně upravován a v současné době tyto státy zastávají zhruba 17 % postů. Nověji přistoupivší státy byly původně znevýhodněny především v případě vedení zahraničních delegací, kde byl jejich podíl pod 1 %.¹⁰⁹ Problém v této kategorii byl i ohledně vyrovnanosti zastoupení pohlaví. Podíl žen se od začátku fungování ESVČ více než zdvojnásobil.

Hlavním a také už dlouhodobě řešeným problémem je neochota členských států vzdát se vlastních pravomocí v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, kdy státy ESVČ vnímají spíše jako komplementární útvar k vlastní diplomacii.

¹⁰⁹ Podrobněji k zastoupení výroční zpráva *Výroční zpráva fungování ESVČ*, 2013 [online]. eeas.europa.eu, [cit. 29. října 2013]. Dostupné na < http://eeas.europa.eu/library/publications/2013/3/2013_eeas_review_en.pdf >

Snaha členských států ovlivňovat ESVČ neznamena, že by státy byly k její činnosti vyloženě skeptické. Navíc se neustále vyvíjí, protože nebyla smlouvou přímo definována. V ideálním případě by měla ESVČ být dokonalým doplněním stávajícího systému, který by se tím stal efektivním ve všech oblastech. Pravděpodobným výsledkem ale je, že ESVČ bude nástrojem, který usnadní provádění některých politik. Vzhledem k rozdílným postojům států k provádění zahraniční politiky se zřejmě nestane novým suverénem na poli diplomacie, nicméně bude sloužit jako důležitý zdroj informací prostředek ke komunikaci vzhledem k množství států, kde se angažuje. Státy se sice vzdávají svých pravomocí v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky opatrně, ale to neznamena, že by byly proti rozvoji takové centralizace na evropské úrovni. Naopak, pokud by došlo ke smysluplnému posílení role EU, jednotlivé státy by z toho těžily, což je podstata jejich vztahu k integraci - maximalizace vlastního potenciálu.

Druhá otázka se týkala reakce na konflikt v Libyi. Na začátku války v Jugoslávii prohlásil lucemburský ministr zahraničí, že nastala hodina Evropy. V té „hodině“ EU zcela nepochybně selhala a tento citát byl (a je) pravidelně užíván ironicky. Od té doby došlo k mnoha reformám, které měly vést k větší efektivitě a lepší spolupráci mezi institucemi EU. Poslední významnou reformou bylo vytvoření institutu vysoké představitelky a ESVČ.

Zásah EU v Libyi byl problematický a role EU není vnímána zcela pozitivně. Chování EU a především vysoké představitelky bylo čistě reaktivní, bez vlastní iniciativy. Vysoká představitelka poskytovala vyjádření až po dosažení kompromisu mezi státy. Členské státy jí situaci neusnadňovaly. Pokud jde o vojenské zásahy ze strany EU, jsou členské státy dlouhodobě nejednotné, což vyplývá z různých charakterů jednotlivých zahraničních politik. Rakousko, Švédsko a Irsko se dlouhodobě snaží zaujímat neutrální stanoviska, na opačném pólu stojí Francie. Nejproblematičtějším státem se ale stalo Německo. Konfliktním se ve výsledku stal především článek 34 SEU:

1. Členské státy koordinují svou činnost v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích. Na nich zastávají postoje Unie. Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku zajišťuje organizaci této koordinace.

V mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích, jichž se neúčastní všechny členské státy, zastávají zúčastněné státy postoje Unie.

Tento článek nebyl Německem naplněn při hlasování o vytvoření bezletové zóny nad Libyí a Německo také nesplnilo zásadu loajality, která Lisabonskou smlouvou prostupuje. Tyto německé kroky byly velmi kritizovány, protože ukázaly nejednotu zemí Evropské unie a

jejich neschopnost společného stanoviska na půdě OSN. Problematické bylo také načasování prohlášení vysoká představitelky, která přicházela vždy po rozhodnutí států nebo Rady bezpečnosti OSN. Ostatní prohlášení byla povahou velmi opatrná, protože vysoká představitelka chtěla respektovat názory všech členských států. Tímto se práce dostává k zásadnímu tématu, a to zda by vysoká představitelka měla být ve své činnosti aktivnější. Tato pozice měla přinést Evropské unii jednotný hlas. Zahraniční a bezpečnostní politika ale zůstává specifickou politikou EU, ve které se státy nerady vzdávají své suverenity. Ve výsledku proto státy, principálové, touží po silném agentovi, který by ale v ideálním případě zastupoval právě jejich zájmy. Tak by došlo k posílení jejich pozice, protože státy samotné nemají takovou váhu jako Evropská unie.

Bohužel se ani v jedné z případových studií nepodařilo mezi členskými státy najít absolutní shodu. Přiblížilo se tomu založení ESVČ, ale menší a mladší státy mají stále strach, že jsou ve věci zahraniční a bezpečnostní politiky spíše opomíjeny. Reakce na konflikt v Libyi přinesla větší zklamání. Vysoké představitelce se nepodařilo vystupovat rozhodně. Vysoká představitelka tak nenaplnila očekávání na ní Lisabonskou smlouvou kladená. Vystupovat proti vůli států by bylo velmi složité, ale mohla použít průraznější přístup a vyjednávání. Za celou dobu konfliktu v Libyi vysoká představitelka nepředstavila vlastní názor, který by se mezi státy pokusila prosadit. Fungovala proto jako zprostředkovatelka ale ne jako autorita na poli mezinárodní politiky.

Vysoká představitelka se opakovaně vyjádřila, že její pozice je složitá, protože státy nechtějí předat své pravomoci v zahraniční a bezpečnostní politice. Je proto potřeba zdůraznit, že k úspěšnému vykonávání zahraniční a bezpečnostní politiky je nutná spolupráce a podpora od členských států. Ty by proto měly přehodnotit svá stanoviska. V případě, že chtějí jakožto principálové vidět na mezinárodní scéně úspěšného agenta, musí přizpůsobit své chování a být ochotné ke kompromisům a jednotným postojům. Od států se totiž očekává, že se budou snažit maximalizovat své možnosti. Státy si nevybírají ze svého pohledu ideální řešení, ale taková, která se ideálnímu stavu nejvíce blíží, a v případě, že chtějí hrát na poli mezinárodní politiky jménem celé Evropské unie výraznější roli, musí dát vysoké představitelce větší prostor.

Bibliografie

1. Oficiální materiály EU

Prohlášení vysoké představitelky Catherine Ashtonové jménem Evropské unie o Libyi [online]. europa.eu, 23. února 2011 [cit. 9. září 2013]. Dostupné na <
http://europa.eu/rapid/press-release_PESC-11-36_cs.htm?locale=en>

Evropská rada o technickém vyjednávání o ilegální migraci z Libye [online]. europa.eu, 12. dubna 2005 [cit. 5. září 2013]. Dostupné na <
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st07/st07795.en05.pdf>>

Evropská rada, 10. a 11. prosince, Závěry [online]. europa.eu, [cit. 5. listopadu 2013]. Dostupné na <
http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-09-6_cs.htm>

Evropská služba pro vnější činnost [online]. eeas.europa.eu, [cit. 2. října 2013]. Dostupné na <
http://www.eeas.europa.eu/background/organisation/index_cs.htm>

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii C 83 -
>

Libya crisis [online]. ec.europa.eu/echo, [cit. 30. října 2013]. Dostupné na <
http://ec.europa.eu/echo/aid/north_africa_mid_east/liby>

Libya: security and transition topped debate with Prime Minister Ali Zeidan [online]. europarl.europa.eu, 28. května 2011 [cit. 30. října 2013]. Dostupné na <
<http://www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/content/20130527IPR10521/html/Libya-s>>

Mimořádné zasedání Evropské rady 11. března 2011 Prohlášení Conseil de l'Europe - DOC/11/2 [online]. europa.eu, 11. března 2011 [cit. 9. září 2013]. D
- - - - - >

Mission letters předsedy Evropské komise Barrosa [online]. ec.europa.eu. [cit. 30. října 2013].

- >

Návrh rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost ze dne 25. března 2010 [online]. europa.eu. [cit. 29. října 2013]. Dostupné na <

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cls/cons_cons%282010%2908029_/cons_cons% >

Prohlášení vysoké představitelky Catherine Ashtonové jménem EU k údajnému používání kazetové munice v Libyi [online]. consilium.europa.eu, 29. dubna 2011 [cit. 9. září 2013].

Dostupné na

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/foraff/121803.pdf

Prohlášení vysoké představitelky EU číslo 6763/11 při příležitosti setkání Rady ministrů zahraničí dne 21. února 2011 [online]. consilium.europa.eu, [cit. 11. září 2013]. Dostupné na

< >

Proslov vysoké představitelky na konferenci v Káhiře [online]. europa.eu, 14. dubna 2011 [cit. 9. září 2013].

- - - >

Příspěvek stálého předsedy Evropské rady Hermana von Rompuye při příležitosti 66. veřejné debaty OSN ze dne 22. září 2011 [online]. consilium.europa.eu, [cit. 16. října 2013].

>

Rozhodnutí Rady 2011/178/SZBP ze dne 23. března 2011, kterým se mění rozhodnutí 2011/137/SZBP o omezujících opatřeních s ohledem na situaci v Libyi. Úř. věst. L 78, 24.3.2011, s. 24-36

Rozhodnutí Rady 2011/210/SZBP ze dne 1. dubna 2011 o vojenské operaci Evropské unie na podporu operací humanitární pomoci v reakci na krizovou situaci v Libyi (EUFOR Libya).

Úř. věst. L 89, 5.4.2011, s. 17-20

The EU stands by the Libyan people [online]. european-council.europa.eu, 23. září 2011 [cit. 30. října 2013]. Dostupné na < <http://www.european-council.europa.eu/home->

page/highlights/the-eu-stands-by-the-libyan-people-%28updated-on-23-

>

Vyjádření vysoké představitelky EU k výroční zprávě z roku 2013 [online].

consilium.europa.eu, 12. června 2013 [cit. 29. října 2013].

>

Výroční zpráva fungování ESVČ, 2013 [online]. eeas.europa.eu, [cit. 29. října 2013].

Dostupné na < http://eeas.europa.eu/library/publications/2013/3/2013_eeas_review_en.pdf >

Zpráva předsednictví 14930/09 ze dne 23. října 2009 [online]. consilium.europa.eu, [cit. 27.

října 2013]. Dostupné na <

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st14/st14930.en09.pdf>>

2. Sekundární zdroje

ADEBAHR, Cornelius. The 'Good Europeans': Germany and the European External Action Service. *EPC ISSUE PAPER*, 2013, Číslo 73, s. 23-32.

ADLER-NEISSEN, Rebecca. Europe's New Diplomats: Symbolic Power, the Diplomatic Field and the EU's External Action Service. *Review of International Studies*, 2014, nadcházející vydání, 31 s.

AMNESTY INTERNATIONAL. *Libya: Time to Make Human Rights Reality*. Amnesty International, 2004. 65 s.

BALFOUR, Rosa (ed); RAIK, Kristi (ed). The European External Action Service and National Diplomacies. *European Policy Centre*, Číslo 73. 187 s.

BANKS, Martin. *Barroso Leaps to Defence of EU Foreign Chief* [online]. theparliament.com, 5. dubna 2011 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na < <http://www.theparliament.com/latest->

- - - - - >

BENEŠ, Vít. Střet hypotéz východního rozšíření Evropské unie. *Mezinárodní vztahy*, 2001, Číslo 4. s. 5-27.

BINDI, Federiga. One Year On: Assessing the European Foreign Policy and the European External Action Service. *Brown Journal of World Affairs*, 2011, Ročník 17, Číslo 2, s. 125-137.

BRATTBERG, Erik. *Opportunities lost, opportunities seized: the Libya crisis as Europe's perfect storm*. Brusel: European Policy Center, 2011. 4 s.

BURKE, Edward. *Deliberate 'spoiler' or misunderstood pragmatist? Britain and the European External Action Service*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2012, s. 14-18.

CARDWELL, Paul James (ed). *EU external relations law and policy in the post-Lisbon era*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2012, 433 s.

CARTA, Caterina. *The European Union diplomatic service: ideas, preferences and identities*. New York, N.Y. : Routledge, 2012, 211s.

CARTA, Caterina; WHITMAN, Richard. The United Kingdom and the European External Action Service. *EPC ISSUE PAPER*, 2013, Číslo 73, s. 127-138.

ERKELENS, Leendert; BLOCKMANS, Steven. *Setting up the European External Action Service: An institutional act of balance*. Haag: T.M.C. Asser Instituut, 2012. 33s.

FORMUSZEWICZ Ryszarda; LISZCZYK, Dorota. The Staffing Policy of the European External Action Service - Stocktaking Ahead of the 2013 Review. *The Polish Quarterly of International Affairs*, 2013, Číslo 1, s. 139-160

FURNESS, Mark. *The European External Action Service: A new institutional framework for EU development cooperation*. Bonn: Deutsches Institut für Entwicklungspolitik, 2010. 50 s.

HATZIGEORGOPOULOS, Myrto; FARA-ANDRIANARIJAONA, Lorene. EUBAM Libya: story of a long-awaited CSDP mission. *European Security Review*, ESR 66 – May 2013. 13 s.

HELWIG, Niklas. EU Foreign Policy and the High Representative's Capability-Expectations Gap: A question of Political Will. *European Foreign Affairs Review*, 2013, Ročník 18, Číslo 2, s. 235–254.

CHOSSUDOVSKEY, Michel. "Operation Libya" and the Battle for Oil: Redrawing the Map of Africa [online]. globalresearch.ca, 9. března 2011 [cit. 3. listopadu 2013]. Dostupné na <<http://www.globalresearch.ca/operation-libya-and-the-battle-for-oil-redrawing-the-map-of->>

IISS Strategic comments. War in Libya: Europe's confused response. *The International Institute For Strategic Studies*, duben 2011, Ročník 17. 3 s.

KAJNČ LANGE, Sabina. Slovenia and the European External Action Service. *EPC ISSUE PAPER*, 2013, Číslo 73, s. 107-117.

KASSIM, Hussein; MENON Anand. The principal-agent approach and the study of the European Union: promise unfulfilled?. *Journal of European Public Policy*, 2003, s. 121-139.

KHALIG, Urfan. *The external action of the European Union under the Treaty of Lisbon*. Cheltenham: Edward Elgar, 2012, s. 239-261.

KLUTH, Michael; PILEGAARD, Jess. The Making of the EU's External Action Service: A Neorealist Interpretation. *European Foreign Affairs Review*, 2012, Ročník 17, Číslo 2, s. 303–322.

KOENIG, Nicole. The EU and the Libyan Crisis: In Quest of Coherence? *Istituto Affari Internazionali*, Číslo 11, 2011, 21 s.

KOVACHEVA, Ralitsa. *The Madrid compromise unblocked the establishment of the European diplomatic service* [online]. euinside.eu, 11. července 2011 [cit. 16. října 2013]. Dostupné na <<http://www.euinside.eu/en/news/madrid-compromise-unblock-the->>

KRATOCHVÍL, Petr. Pozitivismus a normativismus v teorii mezinárodních vztahů: O střetu zastaralého a fiktivního. *Mezinárodní vztahy*, 2006, speciální číslo, s. 38-46.

LESOVA, Polya. *Italy's ties to Libya in spotlight amid unrest* [online]. marketwatch.com, 23. února 2011 [cit. 29. října 2013]. Dostupné na < <http://www.marketwatch.com/story/italys->
- - - - - >

Letter from David Cameron and Nicolas Sarkozy to Herman Van Rompuy [online]. theguardian.com, 10. března 2011 [cit. 27. října 2013]. Dostupné na <
- >

Libya GDP per capita [online]. tradingeconomics.com, [cit. 10. září 2013]. Dostupné na <
<http://www.> - - >

MARANGONI, A.: One Hat too many for the High Representative – Vice President? The Coherence of EU's External Policies after Lisbon. *EU External Affairs Review*, 2012. s. 4-17.

MARCHI, Ludovica. *The EU/CSDP on Libya in 2011* [online]. psa.ac.uk. University of Cambridge, 31. března 2011 [cit. 17. září 2013]. Dostupné na <
www.psa.ac.uk/sites/default/files/861_415.pdf>

MÖLLER, Almut; RAPPOLD, Julian. *From co-founder to wait-and-see: Germany's policy on the European External Action Service*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2012, s. 9-13.

MURDOCH, Zuzana. *Negotiating the European External Action Service (EEAS): Analysing the External Effects of Internal (Dis)Agreement*. University of Agder: Department of Political Science and Management, 2012. 21 s.

Oil Statistics For Libya [online]. capitalspectator.com, [cit. 10. září 2013]. Dostupné na <
http://www.capitalspectator.com/archives/2011/02/strategic_brief_8.html>

PERTUSOT, Vivien. *France and the EEAS: A give-and-take relationship*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2012, s. 1-8.

PIRIS, Jean-Claude. *The Lisbon treaty: a legal and political analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, 426 s.

PLEZSKA, Maciej. High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy – Analysis of the Lisbon Treaty Provisions. *Yearbook of Polish European Studies*, 2010, 81-106

POLLACK, Mark A. Rational Choice and EU Politics. *Handbook of European Politics*, 2006. s. 31-54

POLLACK, Mark A. *International Relations Theory and European Integration*. Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2000. s. 1-34

Popular Protest in North Africa and the Middle East (V): Making Sense of Libya. *Middle East/North Africa Report*, 2011. 41 s.

RAUBE, Kolja. The Construction of the European External Action Service: Seminar Paper. Oslo: ARENA, 2008, 24 s.

Rezoluce 1970 (2011) Adopted by the Security Council at its 6491st meeting. un.org, 26. února 2011 [cit. 9. září 2013]. Dostupné na < <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement> >

Rezoluce 1973 (2011) Adopted by the Security Council at its 6498th meeting. un.org, 17. března 2011 [cit. 9. září 2013]. Dostupné na < <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N> >

RIEKER, Pernille. *EU Security Policy: Contrasting Rationalism and Social Constructivism*. Norwegian Institute of International Affairs. Oslo: NUPI, 2004. 18 s.

RONZITTI, Natalino. The Treaty of friendship, Partnership and Cooperation between Italy and Libya: New prospects for Cooperation in the Mediterranean? *Istituto Affari Internazionali*, 2009. 10 s.

ROTH, Richard. *U.N. Security Council approves no-fly zone in Libya* [online].
edition.cnn.com, 18. března 2011 [cit. 9. září 2013].

>

Sekretariát WTO. *Trade policy Review: European Union*. WTO, 2013. 252 s.

SMITH, Michael E. The European External Action Service and the Security-Development Nexus: Organising for Effectiveness or Incoherence?. *Journal of European Public Policy*, 2013, Ročník 20, Číslo 9, s. 1299-1315

ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, 288 s.

TAYLOR, Claire. *Franco-British Defence Co-operation*. House of Commons: International Affairs and Defence Section, 2010. 17 s.

TISDALL, Simon. *Germany blocks plans for Libya no-fly zone* [online]. theguardian.com, 15. března 2011 [cit. 10. září 2013]. Dostupné na <

- - - - - >

VARA, Juan Santos. The Establishment of the European External Action Service: The EU in Search of a stronger Role on the International Stage. *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, 2011, Ročník 7, s. 109-133.

WHITMAN, Richard. *The Rise of the European External Action Service: Putting the Strategy into EU Diplomacy?* [online]. Global Governance: Political Authority in Transition, 16. března 2011 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na
<http://euce.org/eusa/2011/papers/81_whitman.pdf>

Abstrakt

Po přijetí Lisabonské smlouvy se na mezinárodní politické scéně objevila funkce s novými pravomocemi. Vysoká představitelka byla postavena mezi Radu EU a Komisi, ve kterých plní své úkoly. Zároveň v této rovnici vystupují členské státy, které na vysokou představitelku delegovaly některé své pravomoci. Hlavním úkolem vysoké představitelky je zajistit koordinaci a koherenci při vystupování EU ve věcech zahraniční a bezpečnostní politiky. Tato politika je dlouhodobým citlivým místem evropské integrace, protože členské státy se jenom nerady vzdávají vlastní suverenity. Přesto byla tato funkce uvedena a státy schválena.

Diplomová práce se zabývá z hlediska racionalismu důvody, které státy ke schválení vedly a zda je vysoké představitelce umožněno své úkoly vykonávat. Z tohoto důvodu je v práci použit model principála a agenta. Rozebrány jsou dvě situace ve formě případových studií. První se zabývá problematikou interního unijního fungování, konkrétně založení Evropské služby pro vnější činnost. Druhá se zabývá problematikou činnosti EU navenek a dává si za úkol sledovat činnost vysoké představitelky po propuknutí konfliktu v Libyi. V závěru je zhodnocena role a přínos vysoké představitelky v obou situacích a role členských států při jejím rozhodování.

Abstract

Lisbon Treaty brought a new entity onto the world of international political scene. This entity with new powers was given place inbetween two European institutions, the Council and the Commission, in which she has to fulfill the tasks given to her by the Treaty. Member states also play a very important role, being the principals and having expectations from the new agent. The main task, that the High Representative has is coordination and coherenceof EU's foreign and security politics. This area of European integration has been one of the more complicated ones because member states generally resist losing parts of their sovereignty. The new position was nevertheless approved and established.

The master thesis looks at the problematic from rationalist point of view and looks into the motivation of member states and whether they let the High representative fulfill her tasks. That is the reason why the Principal-Agent relationship is used. Two case studies were written to illustrate the situation. First one is concerned with the internal EU functioning, specifically the establishment of European External Action Service. The second one looks into external EU action, namely the reaction of the High representative to the conflict in Libya. The conclusion evaluates the role of the High representative, her contribution to the process and the influence of member states on her actions.

Klíčová slova

Evropská unie, Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, racionalismus, Lisabonská smlouva, Evropská služba pro vnější činnost, Libye, principál a agent

Key words

European Union, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, rationalism, Lisbon Treaty, European External Action Service, Libya, Principal-Agent Relationship